

Nr. 29 • September 2015 • 16. årgang

Pilgrimmen

Forsidefoto:
Roskilde Domkirke i
varmt eftermiddagslys.
22.8.2015
mål ved foreningens
stjernevandring.
Foto: Peter Glunz

Pilgrimmen

Udgives af:

Foreningen af Danske

Santiagopilgrimme

Redaktør (ansvh.)

I Henrik Friediger

Agernvej 27

2830 Virum

tf.: 4585 0088 Mobil: 2892 1632

mail: redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Redaktionsmedlemmer:

Henrik Tarp

tf.: 2879 0433 & +34 6205 14597

henriktarp@ofir.dk

Erik Staffeldt, tf.: 2835 1772

erikstaffeldt@gmail.com

Peter Glunz, Mobil: 2040 1131

peter@glunz.dk

Niels Henrik Lieberkind, tf.: 4731 5626

nh.lieberkind@get2net.dk

ISSN 1603-2365

Pilgrimmen afleveres

til Nationalbibliografien

Opsætning og layout:

Peter Glunz, Køge, tf.: 2040 1131

Tryk: Glumsø Bogtrykkeri

Foreningen

Foreningen af Danske

Santiagopilgrimme

c/o Sekretariat, Peter Glunz

Salbyvej 4 · 4600 Køge

Mobil: 2040 1131

mail: sekretariat@santiagopilgrimme.dk

www.santiagopilgrimme.dk

Bestyrelsen:

Vibeke Mørdrup, formand

Mobil: 2615 7173

Troels Beck, næstformand

Mobil: 2066 2649

Henrik Friediger, bestyrelsesmedlem

og ansvarshavende redaktør

tf.: 4585 0088 Mobil: 2892 1632

Erik Staffeldt, bestyrelsesmedlem

og referent - Mobil: 2835 1772

Leon Johansen, kasserer

Mobil: 2067 3100

Tone Kirkeby, bestyrelsesmedlem

Mobil: 2398 5502

Poul Brasch, suppleant

Mobil: 2866 4136

Lasse Antonisen, revisor

lasseogmabel@stofanet.dk

Claus Cordt revisor

claus@cordt.dk

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte uddrag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale der fremmer foreningens formål. Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion.

Copyright tilhører forfatterne ligeledes med fotos, der, hvis ikke andet er angivet, er taget af og tilhører forfatterne.

Side: Indhold:

- 2 Kolofon
- 3 Indholdsfortegnelse
- 4 - 9 Fest i Roskilde *af Erik Staffeldt, Ove Wichmann, Tone Kirkeby*
- 10 - 13 Om afmærkningen af ruterne i Danmark *af Erik Staffeldt*
- 22 - 43 Camino Mozárabe de Almería *af Henrik Friediger*
- 44 - 51 I zigzag fra Granada til Cordoba og Antequera *af Henrik Friediger*
- 52 - 53 Camino Mozárabe *af Mogens Tranders*
- 54 - 57 Lykke er at gå *af Poul Brasch*
- 57 Klokken i Nájera *af Henrik Tarp*
- 58 - 60 To tøser tomles til turen *af Henrik Tarp*
- 61 - 66 Walking the Camino: Six Ways to Santiago *af Meggie Check*
- 67 - 69 På filmturné i Danmark! *af Jens Kjer Olsen*
- 70 - 71 Jakob Maurerdræber i Clavijo *af Nils Hartmann*
- 72 - 75 På Hærvejen fra Bække til Immervad Bro *af E. Jespersen, A. Bruun og J. P. Jessen*
- 76 - 79 Hærvejen - en dansk Camino *af Erik Staffeldt*
- 80 - 86 Hærvejen - den danske Camino - en europæisk kulturrute *af Tommy Jensen*
- 84 - 86 CAMØNOEN - "Kongerigets venligste vandrerrute" *af Anette Syska*
- 87 - 90 På vandring med en pilgrimspræst *af Anette Foged Schultz*
- 91 - 92 "På vandring med en pilgrimspræst" *anmeldelse af Julie Goldschmidt*
- 93 Pilgrimssalme *af Iben Egekvist Krogsdal*
- 94 - 96 Kolja Rieffestahl: "En Rejses Begyndelse" *anmeldelse af af James Heimann*
- 96 - 97 Mette Zommer: "Verdens Ende" *anmeldelse af Gitta Bechshøft*
- 98 - 99 **Årsmøde 2015 i Kerteminde**

Man bliver aldrig færdig...

af Erik Staffeldt

Stiarbejde er noget, man aldrig bliver færdig med, hed det fra formanden for Foreningen af Danske Santiagopilgrimme, Vibeke Mørdrup, da hun talte ved pilgrimsfesten for stierne gennem Danmark den 22. august i Konventhuset i Roskilde.

Festen kunne tolkes som en markering af, at arbejdet er slut, men det slutter ikke foreløbig. Markeringerne (muslingeskal-skiltene har en sjov evne til at "falde af" eller forsvinde visse steder, og informationerne om ruterne i folderne skal i fremtiden opdateres).

Men det var alligevel en god anledning til at feste: det meste af markeringerne af ruterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn er næsten færdig. Arbejdet har fået økonomisk støtte fra Arbejdsmarkedets Feriefond, idet der bl.a. er behov for materialer og kørsel.

Stigruppen har kørt ud for at lægge ruterne og har vandret meget. Der er også kørt til møder med myndigheder og med andre stigruppemedlemmer.

Det har været – og er – hyggeligt. Der er grint og spist kage.

For at binde pilgrimeruterne i Sverige til Vadstena og i Norge til Trondhjem med pilgrimsruterne gennem landene syd for Danmark sammen med vejen til Santiago de Compostela har stigruppen markeret og beskrevet ruterne gennem Danmark.

For fire år siden begyndte det med en henvendelse til 22 kommuner på strækningerne. Allerød kom først på banen med et positivt svar.

Inden da har Kirsten og Ove Wickmann kortlagt og beskrevet ruterne på Sjælland, som nu er justeret og opdateret. Deres store pionerarbejde blev belønnet med æresmedlemskab af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme under festen i Roskilde.

Festen

Ved ankomsten til Roskilde blev pilgrimsvandrerne modtaget af Roskilde Pilgrimsforening og formanden for danske santiagopilgrimme, Vibeke Mørdrup, afslørede en ny messing-muslingeskal, pilgrimmenes internationale symbol, ved domkirken. Hun udtrykte forhåbning om, at der kunne skaffes midler til at lægge flere muslingeskaller på pilgrimsruten gennem Roskilde.

Derefter var der andagt ved pilgrimspræst Elizabeth Knox-Zeith. Hér modtog de mere end 150 deltagere både den keltiske og den folkekirkelige velsignelse efter at have sunget Pilgrimssangen, "Må din vej gå dig i møde", to sange af Jørgen Haffgaard: "Jeg starter nu på dagens færd" og "Jeg vågner med en mødig krop" og hørt flere stykker fra Biblen, en Aboriginal-bøn og hørt om Jesus-udsagnet Effatha, der er et fantastisk pilgrimstema, sagde præsten, idet den siger "lukke dig op", om at lukke øjne, øren og sjælen op. Andagten sluttede med pilgrims-sangen over dem alle: Dejlig er Jorden.

Ved den efterfølgende aftenfest kom flere udenlandske søsterforeningers repræsentanter med hilsner og gaver fra deres foreninger: Fred Hasselbach fra den nordtyske pilgrimsforening og Kaj Jensen fra Pilgrimscentrum i Gøteborg.

Fest i Roskilde

Foreningens tidligere formand, Henrik Friediger, sagde, at grunden til at det går så godt er, at foreningen har lagt en ideologisk kamp bag sig. Man er kommet til og blevet enige om, at alle, der føler sig som pilgrimme, er velkomne i foreningen. Det store stiarbejde havde ikke kunnet gennemføres uden den gode og kammeratlige stemning, der er i foreningen, sagde Henrik, der især takkede den nuværende formand, Vibeke Mørdrup, for hendes dybe engagement og store arbejdsindsats.

En anden tidligere formand, foreningens

grundlægger, Henrik Tarp, nævnte, at Foreningen af Danske Santiagopilgrimme den største af sin slags med sine 1700 medlemmer. Det skyldes den gode stemning, hvor der er plads til alle, lige fra dybt religiøse til folk med ganske profane indgange til det religiøse, for dette spørgsmål blander foreningen sig ikke i. Alligevel har vi altid ideer, emner og temaer at tale sammen om.

Festen blev suppleret og ”krydret” med god nordisk mad fra Knarr i Roskilde og sjov underholdning af Duo Rosinante fra Fyn.

Vandring fra Ishøj

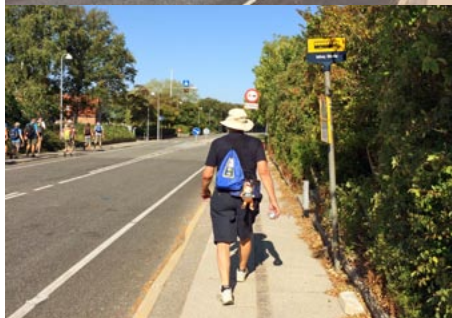
af Ove Wichmann

Lørdag den 22. august samledes 20 morgenfriske vandrere ved Ishøj Station for at gå de 23 km til Roskilde. Denne vandring var den ene af tre stjernevandring mod Roskilde – og var samtidig den længste – som led i festen for afmærkningen af pilgrimsstierne. Der manglede nogle tilmeldte og ved hjælp af mobiltelefonen blev det opklaret, at det skyldtes skader eller sygdom.

Ruten fra Ishøj er midlertidig omlagt på grund af anlæggelsen af den nye Ringstedbane, men der findes heldigvis andre og kortere stier til Ishøj Landsby, hvor vi holdt den første rast. Da vi gik videre opdagede en tidligere formand, at han havde glemt sine vandrestave, så tilbage efter dem, det resulterede i, at han og konen blev "lidt væk". Men hurra for mobilen.

Stierne blev fulgt gennem Torslunde, Rerslev og Hedeland til Vindinge, hvor købmanden havde is til halv pris, og med det gode vejr fik han straks solgt en del.

Så gik det ad nogle lidt krogede stier og veje til Roskilde, hvor vi blev modtaget med sodavand og chips. Nogle havde nok håbet på en øl, men det blev der nok rådet bod på senere...

Gode samtaler fra Ballerup til Høje Taastrup

af Tone Kirkeby

31 glade vandrere mødtes ved Ballerup kirke, som er en Sct. Jacobs kirke, kl. 09.30 klar til en 17 km vandring.

Vi fulgte Den nordsjællandske Pilgrimsrute gennem Ballerup til Risby og videre mod Høje Taastrup, hvor vi blev afhentet i bus og kørte til Roskilde.

Der var godt tempo på nogle af vandrerne, så da vi i Risby holdt vores frokostpause ved Vikingelandsbyen, var vi en time foran "programmet". Derefter satte vi tempoet lidt ned, så alle kunne følge med, og så var der plads til en ekstra og lidt længere pause, hvad der var godt i det dejlige varme vejr.

En rigtig fin tur i solskin med mange gode samtaler mellem nye og gamle pilgrimsvenner.

Yngste vandrer på blot 11 år

af Erik Staffeldt

Daniella, 11 år og fra Vanløse, var givetvis den yngste pilgrimsvandrer, da Foreningen af Danske Santiagopilgrimme havde stjernevandring mod Roskilde som led i stifesten den 22. August. Men trods sin unge alder er hun en "garvet" pilgrimsvandrer, idet hun gik med sin mor, Britta, fra Burgos til Leon allerede for tre år siden. Deres vandring blev optalt i en artikel i Pilgrimmen den gang. Daniella tog de 17 kilometer fra Lejre til Roskilde i fin form og med baggrund i et aktivt sportsliv med fodbold, cykling og spejderliv ved siden af vandring. Om to-tre år vil hun nok gå på den "rigtige" Camino i Spanien igen.

Som de øvrige 49 vandrere på denne strækning mærkede Daniella solen i ryggen og den gode varme. Ruten går jo nærmest mod nordøst, men vender sydover lige efter Bose-rup Skov, hvor man runder pynten nord for Roskilde. Hér blev gruppen hilst velkommen af domkirkens malmfulde klokker.

Fest i Roskilde

Om afmærkning af ruterne i Danmark

20-30 aktive medlemmer af pilgrimsforeningen har gennem de næsten fire år været travlt beskæftiget med at afmærke Den danske Pilgrimsrute. Dermed forbindes Nordens og det centrale Europas pilgrimsveje mod Santiago de Compostela og andre pilgrimsmål. Projektet fik økonomisk støtte fra Arbejdsmarkedets Feriefond men uden de frivilliges store indsats var det næppe gennemførligt. I slutningen af august passeredes en milepæl i arbejdet – og det blev fejret i Roskilde – se foranstående beretning.

af Erik Staffeldt

Foreningen af Danske Santiagopilgrimme optog i 2011 afmærkning af danske pilgrimsruter på arbejdsprogrammet. Det viste sig at blive et stort og ganske omfangsrigt projekt med mange involverede, mange gode hjælpere og hyggelige vandringer og diskussioner.

Fra begyndelsen er søgt og bevilget midler fra Arbejdsmarkedets Feriefond og enkelte andre fonde. Projektet indebærer et vigtigt – somme tider tidkrævende - samarbejde med kommunerne, regioner, Naturstyrelsen og private lodsejere. Der er mange aktører, som har indflydelse på, om man kan sætte skilte med den kendte muslingeskal og/eller den mindst lige så kendte gule pil op langs ruten i naturen og gennem bymæssige områder.

Foreningen har nedsat en styregruppe med formand Vibeke Mørdrup og bestyrelsesmedlem Troels Beck som de central tovholdere. De har fået stor hjælp og støtte fra 20-30 entusiastiske medlemmer med arbejdet. Tilsammen hedder de i daglig tale Stiggruppen.

En drivkraft i dette arbejde er erkendelsen af, at Danmark et 1000-årigt transitland for pilgrimme, som har valfartet til Santiago de Compostela i Nordvestspanien, ofte med Nidaros-domkirken i Norge eller Vadstena i Sverige som udgangspunkter.

Projektet falder i flere faser:

1) Ansøgning og forhandling med kommuner, regioner, skov- og lodsejere om at sætte muslingeskaller og gule pile op langs pilgrimsruten. Forud for denne fase skal man jo fastlægge selve ruten, linjeføringen, gerne med stor respekt for de gamle pilgrimsruter, hvor det lader sig gøre, og meget gerne forbi gamle klostre, kirker og helligsteder.

2) Når der foreligger godkendelse fra vej- og stiejere, går foreningens stifolk i gang med at afmærke ruten med små skilte med muslingeskallen eller gule pile, der som bekendt

er godt indarbejdet som vejvisere i Spanien og de øvrige lande med pilgrimsruter.

3) Desuden indarbejdes ruten via Open Street Map og bliver tilgængelig på <http://hiking.waymarkedtrails.org/da/>. Dette sker enten ved at tegne ruten ind på et kort eller ved at vandre ruten med GPS (Global Positioning System), hvorunder man "optager" og fastlægger en række positioner, der tilsammen udgør ruten. Eller ved at anvende en kombination heraf.

4) Når ruterne er lagt ind på: <http://hiking.waymarkedtrails.org/da/>,

kan enhver downloade dem til sit GPS-apparat, smartphone, iPad eller pc før en vandring. Man skal blot søge f.eks. Den danske Pilgrimsrute i waymarked-linket. Man kan også udskrive ruterne.

5) Når ruterne er fastlagt udarbejder stigrupperne sideløbende med opsætning af skilte (muslingeskal og gule pile) en lille lommevenlig stifolder, som beskriver dags-ture, kirker, seværdigheder, indkøbs- og overnatningsmuligheder, typisk shelter og B&B, bus- og togforbindelser, taxi samt turistkontorer. Folderen lægges ind på foreningens hjemmeside,

www.santiagopilgrimme.dk, hvorfra pilgrimme og vandrere selv kan udskrive den.

En stor del af dette arbejde udføres bedst af medlemmer og andre interesserede med et godt lokalkendskab, især når det gælder fastlæggelse af ruten, samarbejde med lokale myndigheder og udarbejdelse af stifolderen. Santiagopilgrimforeningen har et fortrinligt samarbejde med aktører i Dansk Vandrelaug, pilgrimscentrene i Viborg og Esrum, samt organisationen Herberger langs Hærvejen (Viborg til den dansk-tyske grænse) og organisationen Hærvejen (**www.haervej.dk**), som turistorganisationerne og kommunerne står bag.

Alt dette sker for at skabe en opdateret forbedring af forholdene for pilgrimme og andre vandrere. Inden for de seneste 10 år er der også før det aktuelle projekt lagt et stort arbejde i at kortlægge pilgrimsveje gennem Danmark. De tidligere kortlagte ruter og beskrivelser vil formentlig blive udfaset til fordel for de aktuelle. Begge "generationer" af beskrivelser findes eller har været på: **<http://www.santiagopilgrimme.dk/styled-5/page62.html>**.

Har vi ikke "motionsruter" og skilte nok?

Jo, vi har allerede en del.

Imidlertid er der - med den stigende bevidsthed om bevægelse og fordybelse i ensomhed eller sammen med få andre - opstået flere behov for at komme ud og færdes under rimeligt betryggende forhold, herunder ad afmærkede ruter og i forskelligt tempo.

For nogle er ønsket og behovet korte strækninger, andre vil gå, cykle eller løbe længere.

Forskellige behov opfyldes af forskellige ruteudformninger og underlag. Asfalt, grusveje, markveje, gamle kirkestier, skovveje, hjulspor og smalle stier beskriver det brede spekter af ønsker og behov. Afmærkede ruter gør det lettere at færdes, selv uden større kendskab til at læse kort eller betjene GPS. F.eks. vil pilgrimme, der ofte går alene eller i små grupper, gerne færdes i fredelige omgivelser, og kravene til vejes og stiers beskaffenhed er beskedne. Et ryddet græsbelagt bælte eller mudrede stier gennem en skov eller over marker er helt ok.

Og hvis man er særligt interesseret i klostre og kirker, kan man vælge at gå ad Den danske Klosterrute, der snor sig gennem det ganske land, mens Santiagopilgrimmenes Den danske Pilgrimsrute er rettet mere direkte mod Santiago de Compostela og Centraleuropa.

Hér i sommeren 2015 kommer projektet tættere på en evaluering og afslutning.

I forsommeren var planerne så fremskredne at man turde planlægge en fest for projektet til afholdelse i Roskilde den 22. august med andagt i domkirken med kongegravene efter en vandring med tre hold, én fra Lejre og to fra lokaliteter nord og vest for Roskilde. Der bliver en Pilgrimsfest i Konventhuset, bl.a. med pilgrimssange, og dagen efter arrangeres igen vandring og vikingeskibssejls på Roskilde fjord. Pilgrimsgæster fra nabolandene er også inviteret.

Ud over markering af ruterne med muslingeskallen og gule pile, har Stigruppen anskaffet nogle få messing-muslingeskaller, som er tænkt nedfældet i jorden særlige steder. Den første blev sat ned udenfor jernbanestationen og over for færgelejerne i Helsingør – for at byde pilgrimme fra den svenske side velkomne. I et positivt samarbejde med Roskilde domsogns menighedsråd, den anden nedsat ved Roskilde Domkirke.

I forsommeren var ruterne i Nordsjælland, Sydsjælland, Vestsjælland, Østsjælland og på Fyn kortlagt. De fleste var afmærket, og der var færdigudformet GPS-spor, mens ruterne i Jylland og på Lolland ventedes færdiggjort hen over sommeren. Eller senest i efteråret.

Julevandring på Camino Francés

Et af foreningens kendte slogans er: Caminoen er åben hele året. I og med, at der kommer stadig flere pilgrimme på Caminoen bliver ydersæsonen stadig mere populær. Her er en beretning om, hvordan det er at tilbringe jul og nytår på de nordspanske pilgrimsveje.

af Hanne Perez

I flere år har jeg drømt om at vandre på Caminoen i julen for at mærke den specielle stemning der kan være der, på den tid af året. Jeg er en af de pilgrimme, som har været flere gange på Caminoen og på forskellige årstider, men ikke i julen. Caminoens religiøse og åndelige dimension, er betydningsfuldt for mig. Jeg har gennem de sidste 5 år været på Caminoen ved påsketid, og det har gjort stort indtryk på mig at opleve påske optogene – processionerne – og det faldt mig nærliggende også at prøve at opleve Caminoen ved en anden religiøs højtid, nemlig juletiden for derigennem også at mærke autenciteten af Caminoen på dette tidspunkt af året.

Da muligheden viste sig for at have 14 dages ferie i julen 2014, besluttede jeg mig at tage af sted.

Jeg vidste, at denne Camino krævede lidt ekstra planlægning end blot køb af flybilletterne som jeg plejer, da jeg vidste, at flere alberges ville være lukket over julen. Jeg var også nysgerrig på, hvordan vejret var på denne årstid og ikke mindst hvor mange pilgrimme der ”normalt” kan være på denne tid af året.

Først søgte jeg på Danske Santiagopilgrimmes facebook-side, for at læse om andre havde skrevet nogle praktiske råd om

at vandre i julen. Det kunne jeg ikke finde informationer om. Så søgte jeg generelt på Google, og blev henvist til ”Camino de Santiago Forum”. Her fandt jeg en tråd, hvor flere havde skrevet om at vandre i julen. Flere pilgrimme skrev, at det var meget smukt og fredfyldt at vandre på Caminoen i julen. Nogle skrev, at der kunne være længere strækninger mellem alberges der var åbne, samt at nogle alberges der skulle være åbne, var lukkede og omvendt. Jeg fandt også her et link til en liste over alberges der var åbne i julen, som jeg gemte på min telefon.

Så begyndte jeg at planlægge min rejse.

Jeg havde et ønske om, at være på kirkeherberget i Grañon juleaften og kunne se ud fra min liste, at det var åbent hen over julen. Jeg har overnattet på dette herberg flere gange før, og synes det er et meget hyggeligt sted med en god energi, ligesom jeg synes der er noget specielt over landsbyen Grañon.

Jeg plejer altid at tage alene på Caminoen, og det var også planen denne gang. Jeg skrev dog til min irske ven Cyril som jeg har mødt på Caminoen for fem år siden, for jeg vidste at han også ville være på Caminoen over julen. Jeg skrev til ham at jeg ville være i Grañon juleaften og at det kunne være hyggeligt at ses der.

Som tiden nærmere sig, blev jeg mere og mere spændt på min kommende tur, og jeg var også lidt spændt på, om det ville blive et problem at finde overnatning, der var åbent, og åbne cafeer og restauranter. Blev mindet om hvor privilegeret man er som pilgrim på den franske rute, at der er så mange overnatningsmuligheder og spisemuligheder, stort set hele året rundt. Jeg læste på en hjemmeside, at man ikke skulle vide sig sikker på de lister, man fandt omkring åbne alberges hele året rundt, da mange alberges lukkede ned for julen, dvs. fra 24.12 – 6.1. Jeg læste, at det også afhang af, hvor på Caminoen man går. I Galicien er de fleste alberges åbne - og generelt på hele ruten, er det overvejende de offentlige alberges der har åbent. Det anbefales at man ringer til alberget i forvejen.

Jeg var også spændt på hvordan vejret ville være...mon der ville være sne? Jeg blev mindet om min caminovandring i april måned 2012, hvor vi gik i sne til knæene i bjergene ved Foncebadón, og at stort set hele turen var med konstant regn og lave temperaturer, og jeg frøs hver eneste dag i de 28 dage, jeg gik på Caminoen. Så jeg tænkte, at med den oplevelse kan jeg klare al slags vejr igen.

Jeg planlagde at starte min julecamino i Logroño d. 22.12.2014 og gå 2 dagsetaper, for at komme til Grañon d. 24.12.

Logroño

Jeg ankom til Logroño d. 22.12. med bussen om eftermiddagen. Byen var meget stille og umiddelbart var der ikke en pilgrim at se. Vejret var godt, sol og 10 grader. Mødte en amerikansk kvinde (pilgrim) ved busstationen, som havde taget bussen en strækning, da hun havde problemer med knæene. Hun fortalte, at hun kun havde mødt få pilgrimme siden Pamplona, hvor hun var startet, men at det ikke havde været et problem med at finde overnatning. Jeg fulgte hende over til det offentlige herberg og fik en lille snak med hospitaleroen dér. Jeg ønskede at overnatte på det kirkelige herberg i Logroño, for jeg vidste at der var fællesspisning om aftenen, og håbede derved at der var nogle pilgrimme jeg kunne have samvær med. Jeg gik en tur i byen og ventede på, at herberget skulle åbne kl. 17.

Blev taget imod af den venlige præst, der hører til kirken ved siden af herberget. Det viste sig, at jeg var den eneste pilgrim, der skulle overnatte på herberget denne aften. Præsten sagde venligt til mig, at der ikke ville blive arrangeret fællesmiddag, men at jeg selv kunne lave mad og spise dét, der var i køkkenet. Jeg deltog i aftenmessen og fik det første stempel i pilgrimspasset. Senere lavede jeg lidt mad på herberget, jeg fandt lidt suppe fra dagen før og lidt grøntsager. Næste morgen mødte jeg igen den venlige præst, og han ønskede mig "Buen Camino".

Begiver mig af sted til Nájera på en klar, frisk og kølig overskyet morgen. Stopper på en cafe i Ventosa og ser en smuk opstilling med den traditionelle katolske julekrybbe i et hjørne af cafeen. Opstillingen forestiller Joseph og Maria og det lille Jesusbarn i Betlehem med små huse, engle og de hellig

tre konger, der ankommer med gaver. Dejlig julestemning.

Kan holde varmen med en uld-T-shirt og to tynde langærmede uldbluser udenpå.

Da jeg nærmer mig Nájera, bryder solen frem, og det bliver dejlig varmt. Ser vinbønderne gå i markerne og synge mens de beskærer deres vintræer.

En smuk vandring, hvor jeg kun mødte en enkelt pilgrim på hele vandringen.

Nájera

På det offentlige herberg i Nájera, møder jeg tre koreanske piger, en fyr fra Spanien, en amerikansk fyr og en fransk fyr. Den amerikanske fyr, Vinnie, fortæller, at han også vil gå til Grañon dagen efter. Dejligt. Så er vi i det mindste to.

Den franske fyr, Gerald, ville egentlig stoppe i Santa Domingo de Calzada juleaften, men ombestemmer sig, da vi fortæller, at vi går de 5 km videre til Grañon, så han vil også holde juleaften i Grañon. De tre koreanske piger, vil tage bussen til Burgos og fejre jul der.

24.12. Har frosset om natten på herberget. Smuk og solrig vindstille dag.

Edderkoppernes spind ligner sølvstrengene i sollyset. I det fjerne ses sneklædte bjerge. De små fugle leger og synger. Her er så fredfyldt og stille. Følges en del af strækningen med Gerald. Han fortæller, at han startede sin Camino fra Strassburg, hvor han bor. Han havde sagt sit job og sin lejlighed op og flyttet sine møbler hjem til sine forældre. Nu trængte han til, at der skulle ske noget nyt i hans liv, så han ville gå til Santiago de Compostela - og gå hele vejen hjem igen.

Vi stopper i Santo Domingo de Calzada på en café og der møder jeg min irske ven Cyril. Vi følges alle 3 sammen med en koreansk pige til klosterherberget i Grañon. Her møder vi tre spanske mænd samt en ung tysk fyr, Brian, på 17 år, som følges med Ernestas fra Litauen. Det viser sig at Ernestas er socialarbejder for Brian, og Brian skal gå Caminoen som en del af en "dannelsestrejse". Brian har haft en hård opvækst og har svært ved at finde sin vej i livet, og det er således et "forsøgsprojekt", at Brian skal gå Caminoen. De startede Caminoen i Pamplona og skal gå helt til Santiago de Compostela.

Juleaften i Grañon

Det var en meget gæstfri hospitalero på herberget i Grañon, som lod os bruge køkkenet, som vi havde lyst til. Vi hjalp hinanden med at tilberede aftenmaden. Der blev lavet græskarsuppe, grøntsagssuppe og nøddegræskarfriskadeller, som blev stegt på panden i varmen fra den store brændeovn i hjørnet. Vi skrællede kartofler og lavede salat. Kl. 19 var der kirkemesse. Efterfølgende gik vi alle syngende og spillende på guitar med diverse gryder og pander over til bageriet lidt længere nede ad vejen for at hente kyllingen, som havde været langtidsstegt i ovnen hele dagen.

Sikke et festmåltid! Udover menuen havde alle bidraget med noget til måltidet. Købmanden længere nede ad vejen åbnede ½ time til ære for os, så vi nåede at proviantere til aftenen og næste morgen. Så vi fik både vin til maden, søde sager til dessert samt yoghurt til morgenmad dagen efter.

Kort før midnat gik vi alle over i kirken til midnatsceremonien. Vi sad øverst oppe i kirken, under loftet med udsigt til alteret. Et stearinlys gik rundt til alle, hvor man kunne sige hvad man havde lyst til, og på hvilket sprog man ønskede. Jeg takkede på engelsk for at kunne være her i aften, på Caminoen, i Grañon og med de dejlige pilgrimme, jeg tilbragte juleaften sammen med. Derefter bad jeg på dansk for fred, lys og kærlighed i verden.

Efter ceremonien, hyggede vi os foran brændeovnen til ud på natten med julesange og guitar-spil af den venlige hospitalero. Denne aften skulle der ikke være ro kl. 22 på

herberget. Det var en meget dejlig, smuk og fredfyldt juleaften tilbragt med mennesker, jeg ikke kendte, på nær min irske ven. Vi har hygget os, moret os og spist god mad sammen. Det var lidt af en udfordring for mig at bryde traditionen med at holde juleaften med familie, for at holde jul med mennesker, jeg ikke kender. Da kom jeg til at tænke på, at julen for mig handler om at give og dele kærlighed med hinanden. På denne aften, gik det op for mig, at jeg sagtens kunne give og dele kærlighed med mennesker, jeg ikke kendte i forvejen. På denne juleaften på Caminoen, blev der delt kærlighed i form af mad, samvær, latter, refleksion og stilhed.

25.12. Spiste morgenmad med de andre pilgrimme. Vinnie havde købt en gave til Cyril og mig. Det var jo trods alt juledag. Vi fik hver et armbånd med et lille Kristuskors.

Villafranca Montes de Oca, Agés, Burgos

Jeg fulgtes med Gerald til Villafranca Montes de Oca. Endnu en smuk og solrig dag.

De andre pilgrimme fra Grañon ankom også, og vi hyggede os igen sammen denne aften på herberget.

26.12. En kort dags vandring til Agés hvor jeg fulgtes lidt med de andre. Vi stoppede i St. Juan de Ortega, hvor cafejeren åbnede for vores skyld, da han så vi stod udenfor. Vi havde dér en sjov oplevelse med et får, som pludselig dukkede op og kom hen til cafeen og meget gerne vil ind. Den stod nærmest og "bankede på" med sit hoved. Det havde vi meget morskab ud af, og det endte med, at vi alle løb rundt ude foran cafeen og legede "fange/stangeleg" med fåret.

27.12. Forlod Ages ved daggry på en grå morgen. Det havde været en meget stille aften på herberget. Der var to pilgrimme udover mig. Et ungt spansk par som var på Caminoen for første gang og kun skulle gå i tre dage. Stoppedes på bjerget med stenspiralen efter Atapuerca.

Dette er for mig et specielt sted og jeg plejer altid at stoppe dér og bede en bøn eller reflektere lidt. Beder også denne gang en lille bøn og nyder stilheden. Bliver pludselig forstyrret i min stilhed af en stor fåreflok, som kommer imod mig. Jeg ser ingen anden udvej end at følges med dem et stykke af vejen. Så har man også prøvet at være fårehyrde på Caminoen i 10 minutter!

Træthed, kulde og sammenhold

Min plan er, at gå til landsbyen efter Burgos, men da jeg kommer til Burgos er jeg meget træt, og beslutter mig for at overnatte i byen. På det offentlige alberge møder jeg

alle de andre pilgrimme fra Grañon og gensynsglæden er stor. Vi går til aftenmesse i den smukke storslåede katedral. Jeg spiser aftensmad sammen med Gerald, Cyril og de to unge fyre på herberget, hvor vi alle har bidraget til middagen. Gerald har lavet couscous med kød og grøntsager, jeg har lavet en salat og Cyril og de unge fyre har sørget for dessert. En festlig aften hvor vi bliver lidt højrøstede. Kl. 22 kommer en af hospitaleroerne, en ældre herre, og med et alvorligt stramt ansigtsudtryk beder han os om at være stille og gå i seng.

Begynder at føle en slags samhørighed med den lille gruppe pilgrimme jeg mødte i Grañon. Det er dejligt at vi næsten alle mødes på stort set de samme herberger, og de fleste steder er vi de eneste pilgrimme. Indimellem er der et par andre pilgrimme, men ellers er her meget stille på Caminoen. Om natten falder temperaturen til 5 minusgrader, og jeg fryser stort set hver nat. Min sovepose er ikke varm nok – det er en sommerudgave. Flere herberger har slet ikke varme på om dagen, og nogle har blot en lille elektrisk ovn, som er tændt om eftermiddagen og aftenen og bliver slukket til natten, og det bliver hurtigt koldt.

På et herberg, hvor der var meget koldt, lagde vi os i hver vores underkøje og dækkede siderne til med vores ponchoer, liggeunderlag og varme trøjer, og det hjalp på at holde på varmen. Vi frøs alle den aften, men inden vi gik i seng, opstod der pludselig en pudekamp, med latter og aktivitet, og det medvirkede til, at vi alle fik varmen, inden vi lagde os til at sove.

Alene – uden problemer

De næste tre dage gik jeg alene efter eget valg. Jeg trængte til at være mig selv og nyde roen, stilheden og julestemningen alene. I hver en by, stor som lille, var der gjort meget ud af juleudsmykningen, med julekrybber, julepynt, søde kager og julemusik.

Det var ikke et problem at finde overnatning undervejs, og der var masser af hjælp at hente, når det kom til overnatningsmuligheder. Dels var hospitalererne meget hjælpsomme

med at fortælle, hvilke herberger der var åbne langs ruten, og dels var der flere steder på ruten sat oversigter op med navne og telefonnumre til de kommende herberger på ruten og hvor langt, der var imellem dem.

Det var heller ikke noget problem at finde noget at spise. I de fleste landsbyer var der et eller andet åbent – om det så kun var den lokale bar, kunne man altid få noget at spise og alle var så hjælpsomme. Ofte kom cafejerne ud med lidt julesødt til os.

Jeg ankom til Carrión de los Condes d. 30.12. hvor jeg måtte sige farvel til min lille gruppe. Min spanske ven Pedro fra Madrid, som jeg har mødt på en anden Camino, havde et par dage forinden spurgt, om jeg havde lyst til at gå sammen med ham på Caminoen over nytåret. Det ville jeg gerne. Han ville gerne gå fra Ponferrada, så han hentede mig i sin bil i Carrion de los Condes, og vi kørte sammen til Ponferrada.

Nytårsaften i Ave Fénix

Nytårsaften tilbragte vi på Alberge Ave Fénix i Villafranca del Bierzo. Her blev vi modtaget med åbenhed, gæstfrihed, varm kaffe og varm brændeovn af Jesús Jato, den ældre herre som er hospitalero dér. Han fortalte, at der engang var et hospital her, og at det var hans bedstemor som købte dette stykke jord, hvor han havde bygget alberget.

Vi var 16 pilgrimme nytårsaften. Jesús lavede 2 retters menu til os alle, alene. Det var kun min ven Pedro, som fik lov at hjælpe lidt til med at dække bord. Vi andre sad og hyggede os og småsludrede. Jeg tænkte, at det var imponerende at denne ældre herre kunne tilberede flere retter mad til så mange mennesker på én gang.

Kort før kl. 18 kom jeg i tanke om, at Dronningens Nytårstale snart startede. Jeg fortalte det til Pedro, og straks fandt han DR online på sin mobiltelefon, og jeg så derfor hele talen online! En smuk og speciel oplevelse at sidde på et alberge på Caminoen og høre Dronningens Nytårstale på dansk!!

Vi spiste sammen, sang og hyggede os. Der var også champagne og rødvin til maden. Der var en god og glad stemning hele aftenen, hvor alle snakkede og morede sig på kryds og tværs.

Der var købt en stor kasse vindruer, og der blev gjort klar til nedtælling til midnat til årsskiftet. I Spanien er traditionen, at man har et glas med 12 druer, og at man spiser en drue i takt til hvert slag til nedtælling til årsskiftet. Denne tradition udførte vi også - med meget glæde og latter. Resten af aftenen gik med dans, sang og gruppemassage af de ømme skuldre, hvor vi sad på en lang række og masserede hinandens skuldre.

Ondt i maven

Næste dag havde jeg det ikke så godt. Jeg havde mavesmerter og følte mig meget svækket. Jeg havde frosset meget denne nat, så meget at jeg på et tidspunkt vågnede ved

lyden af mine tænders klapren. Så måske var det kuldepåvirkninger. Det var i hvert fald ikke tømmermænd, for jeg havde ikke drukket mere end et enkelt glas vin eller to.

Allerede efter to kilometers vandring var jeg helt udmattet. Jeg havde ingen appetit og havde svært ved at få væske indenbords. Jeg fulgtes med Pedro. Vores plan var, at gå til O Cebreiro. Jeg var meget i tvivl om jeg kunne gennemføre denne etape. På et tidspunkt på formiddagen stoppede vi på en bar, hvor jeg drak en cola. Så var det som om, jeg fik det meget bedre, og vi gik langsomt videre. På vej op ad bjerget til La Faba, fik jeg det dog igen meget dårligt. Pedro bar min rygsæk fra foden af bjerget til La Faba. Jeg har nu gået denne strækning fire gange før, og havde det svært med, at en anden bar min rygsæk. Men Pedro insisterede og jeg takkede ja.

Da vi nåede til Laguna de Castilla som er ca. 2,4 km før Cebreiro, besluttede vi os for at overnatte på det lille private alberge dér. Vi var de eneste pilgrimme, og vi havde en stille og rolig aften. Jeg sov godt og varmt denne nat, og næste dag følte jeg mig næsten helt rask igen.

Næste dag mødte vi et filmhold fra en lokal tv-station, som var ved at lave en optagelse og reportage fra Caminoen. Vi blev filmet og interviewet til at medvirke i programmet.

Hjemturen

Min julecamino sluttede i Sarria lørdag d. 3.1.15, hvor Pedro og jeg ankom til byen på endnu en smuk og solrig dag. Vi spiste lækker pulpo de gallego på et pulperia og begav os ned til busstationen for at finde en busforbindelse til Ponferrada, hvor Pedros bil stod. Da vi ankom til busstationen ca. kl. 16.15, fandt vi ud af, vi lige havde misset

en bus til Lugo for 15 minutter siden. Den næste bus afgik først kl. 19, også til Lugo. Der var ingen direkte forbindelse fra Sarria til Ponferrada. Fra Lugo var der flere muligheder til Ponferrada. Problemet var, at komme til Lugo med offentlig transport. Vi talte om, at det ville blive meget sent lørdag nat / søndag morgen før vi landede i Madrid, hvis vi skulle tage den sene forbindelse. Da jeg skulle med et fly tilbage til Danmark dagen efter, kunne vi ikke udskyde rejsen ret meget.

Alternativet var nu at tage en taxa fra Sarria til Lugo, men det syntes vi også ville blive en dyr fornøjelse. Så så vi kun én udvej, og det var at "tomle" til Lugo. Vi lavede et skilt af papirudgaven af min flybillet, hvor vi skrev LUGO og PEREGRINOS og stillede os klar ved landevejen med rygsækkene ved vores fødder. Flere biler kørte forbi, og der blev smilet og vinket fra bilerne, men ingen stoppede.

Pludselig efter en halv time stoppede en bil. Et ældre ægtepar skulle til Lugo og tog os med. Snakken gik livligt i bilen. Da vi ankom til Lugo, blev vi kysset farvel af det venlige par, som ikke vil have noget for transporten. De sagde det var en god kristen gerning at hjælpe pilgrimme, og at det var en gave i sig selv. Vi takkede dem flere gange og sagde farvel. Blev igen mindet om hvor meget kærlighed og gæstfrihed man kan møde på Caminoen. Vi fandt hurtigt en bus som kørte os til Ponferrada, hvorefter vi kørte de ca. 5 timer tilbage til Madrid.

Koldt og godt

Det blev ikke en hvid jul på denne Camino. Faktisk så jeg ikke skyggen af sne på noget tidspunkt. Det nærmeste jeg kom på dette, var lidt frosne vandpytter, rimfrost

på udsprungne roser og i græsset samt slud, regn og blæst på mesetaen. Ellers var stort set hver dag en solrig dag, vindstille og med temperaturer op til 13 grader. Der var knopper på træerne flere steder og udsprungne roser med rimfrost på om morgenen. Nætterne var til gengæld meget kølige, ned til 5 minusgrader, hvilket føltes koldt, da man overnattede i et rum, der enten ikke havde været opvarmet eller kun rummede lidt varme fra en elektrisk ovn i nogle timer om eftermiddagen.

Jeg vil klart anbefale andre at tage på Caminoen over julen. Det er smukt, fredfyldt og en meget anderledes Camino end jeg har været vant til, bl.a. fordi der ikke er så mange pilgrimme og nogle steder kan man risikere at overnatte som den eneste pilgrim. Jeg kunne flere dage mærke en stærk og meget kærlig energi på Vejen.

Det er en god idé at medbringe en varm sovepose og letvægtsuldtoj. Jeg manglede en tynd varm vest at tage udenpå. Derudover havde jeg regntøj og poncho med. Det er også en god idé om morgenen eller aftenen før at ringe til det herberg, man gerne vil overnatte på næste dag. De offentlige herberger er som regel åbne, især i Galicien.

Her er et par hjemmesider hvor man kan søge lidt inspiration, hvis man planlægger at tage på Caminoen i julen:

<http://caminotravelcenter.com/tips-for-the-camino-at-christmastime/>

<https://www.caminodesantiago.me/community/search/2626707?q=walking+in+christmas&o=date>

Buen Camino!

Camino Mozárabe de Almería

Camino Mozárabe de Almería er én af de mange nye caminoer mod Santiago, der dukker op i Spanien i disse år. Hidtil har den markerede rute taget sit udgangspunkt i Granada, men er altså nu forlænget, så man i stedet kan begynde sin vandring allerede i Almería. Ruten er samtidig en udvidelse af mulighederne for at vandre en vintercamino i det alt andet lige mere vintervenlige Andalusien.

af Henrik Friediger

På mine tidligere vandring i Andalusien ad Camino Mozárabe fra henholdsvis Málaga i 2009 og Granada i 2011, der begge havde Cordoba som mål, havde jeg ofte i tankerne, at lige netop dét her måtte jeg vende tilbage til og opleve med min kone. Og planen var da også, at vi skulle tage sådan en highlight-caminovandring i vinteren 2015, hvor jeg ville vise Mette alle de skønne veje og steder, som jeg havde glædet mig til at vise hende.

Jeg har skrevet om mine tidligere vandringer ad Camino Mozárabe i Pilgrimmen nr. 18 og 20. Og som det vil være fremgået af disse artikler, er der ofte problemer med såvel afmærkningen som at få fat i pålidelige guider.

Jeg ledte derfor rundt omkring på nettet for at finde ud af, om der var bedre guider at få fingrene i, nu efter godt et par år. Og dér faldt jeg så over den nyafmærkede rute fra Almería til Granada. En ny rute – så trækker det hårdt i en gammel, nysgerrig pilgrim. Flybilletterne til og fra Málaga var købt, og vi havde sat 14 dage af til projektet, hvilket var for lidt tid, hvis vi både skulle nå det oprindelige projekt og vandringen ad den nye Camino. Det endte med, at vi købte nye returbilletter til en uge senere, så

vi havde i alt tre uger til rådighed – det kostede en bagatel af 1000 kr. for os begge to.

Vi tog af sted den 11. februar og kom hjem igen den 3. marts.

Med tiden indrammet og til rådighed tog vi bussen fra Málaga til Almería – den tager omkring tre timer og går langs kysten, hvor man har fornøjelsen af både Middelhavet, den tætbebyggede kyst og de enorme plasticdrivhuse, hvor de dyrker tomater til hele Europas behov.

Selve Caminoen fra Almería til Málaga går højre om nationalparken Sierra Nevada og følger floder og landsbyer på den ca. 190 kilometer lange strækning. Jeg havde lagt guiden, som ligger på nettet på adressen: <http://www.caminomozarabedesantiago.es/documentos/guia-esp.pdf> og i en engelsk version på <http://www.caminomozarabedesantiago.es/documentos/guia-eng.pdf> på min iPhone og iPad. Yderligere oplysninger på spansk kan man finde på <http://www.caminosantiago.org/cpperegrino/caminos/caminover.asp?Caminold=13>

Almería

Almería er en by og en borg. Vi kom der først efter mørkets frembrud og fandt frem til Hotel La Perla, hvor vi havde bestilt et værelse. Billigt, pænt, rent og centralt beliggende.

Byen ligger nærmest i vinterdvale i februar, men vi fik da et godt tapas-måltid på en restaurant på torvet og gik glade og forventningsfulde i seng.

Næste morgen fik vi et stempel i vores pilgrimspas på turistkontoret. Guiden, som jeg havde downloaded, fik vi gratis udleveret i en papirudgave med spiralryg i en størrelse tilpasset en buksesidelomme. De har dog kun trykt den spansksprogede version på papir, har man brug for den engelske udgave, må man ty til pdf-versionen.

Guiden er ikke specielt præcis i sine angivelser og kortene er ringe, men er bestemt bedre end ingenting. Der er yderligere information at hente på den lokale pilgrimsforenings hjemmeside, bl.a. med angivelse af overnatningsmuligheder og afstande. Heller ikke disse informationer er helt troværdige, men igen: Bedre end ingenting.

Desværre regnede det temmelig kraftigt i Almería om morgenen. Ikke lige et vejr, der frister til at begynde sin vandring gennem kedelige forstæder...

Almería - Santa Fe de Mondújar - Alhábia

Vi tog en taxa ud af byen og helt til Rioja - ca. 15 km ude og begyndte at vandre mod Santa Fe de Mondújar, der var dagens mål. Appelsiner i haver og plantager i de såkaldte cortijos = gårde eller landsteder, hvoraf de mindste er en større udgave af en kolonihave og de største en herregård. Normalt bor landbefolkningen i landsbyerne og tager ud til deres cortijos for at arbejde om dagen og hjem igen om aftenen. Bor de derude er ejendommen forsvarligt indhegnet og forsynet med vagthunde.

Vejen er på dette første stykke og ganske godt afmærket – både på asfalten og med gule pile på sten og mure.

To andre pilgrimme overhalede os på vejen – to mænd i halvtredserne med vældig gang i bentøj. Vi kom alt for snart forbi et Casa Rural – på 'dansk': bed and breakfast - som jeg havde reserveret overnatning på. Det lå 1-2 km før byen i midten af ingenting. Vi kunne ikke få os selv til at stoppe dér og fortsatte til byen. Regnen var på det nærmeste hørt op og nu var vi endelig kommet i gang med vores vandring – havde vel gået knap 10 kilometer.

På en bar mødte vi de to andre pilgrimme, spanske mænd og drøftede muligheder for den videre vandring med dem. Problemet er overnatning.

Næste landsby hedder Alhabia og nås efter 8 kilometers anstrengende vandring med tre hårde op-og-ned-stigninger. Noget af en tur og ganske øde og barsk. Men vi kunne putte regnjakkerne i rygsækkene og svede ud gennem fleecen, så hvad var der at betænke sig på?

Efter endnu et par timers vandring kom vi til en bar i Alhabia. Ingen overnatningsmuligheder dér, men i den næste landsby, Alsodux, skulle borgmesteren være venlig og stille overnatning til rådighed for trætte pilgrimme. Det ville vi ikke satse på, selvom vore to medpilgrimme havde taget chancen. Hvordan det gik dem, ved vi ikke, vi så dem ikke mere.

Efter lang parlamentaren endte det med at barejeren kørte os til en nærtliggende landsby, Bentarique, hvor der var et casa rural. Vi fik kontakt med Luisi, en venlig kvinde med et par ekstra huse i landsbyen, og fik et rækkehus for 40 € og fuldt blus på airconen så vi kunne få lidt varme. På byens bar fik vi et udmærket og rustikt måltid. Torsdag før fastelavn – juves de lardero – er en halv fridag, så vi var heldige, at de endnu havde åbent.

Næste morgen kørte Luisis' mand os tilbage til Alhabia, hvor han havde et ærinde. Vi tog ikke mod Luisis' invitation til at sætte os ind og vente på, at han gjorde sig færdig. I stedet hang vi lidt rundt om i landsbyen. På en bæk skråt overfor sag en fedladet ung mand, øjensynlig psykisk udfordret (eller hvad det hedder). Lidt efter tøffede han ind i huset, hvor han fik en højroret gang skældud af en ældre kvinde, der bebrejdede ham hans uformåenhed og at han havde ødelagt hendes liv. Luisi kunne bekræfte elendigheden – det var en fattig mor og hendes retarderede søn - og sådan gik deres liv.

Vi spiste morgenmad på baren i Alhabia og fik en lang snak med ejeren, som fortalte, at han i forbindelse med en skilsmisse havde boet i den samme lejlighed, hvor vi havde overnattet. Det var derfor han kendte stedet.

Alhabia – Albololuy – Venta de Pino

Vejret bedre. Caminoen går langs floden og med masser af muligheder for at gå på appelsinrov. Stor forskel på frugterne. Nogle af dem har mistet al saft, mens andre er lækre. Vi fik efterhånden lært at føle os frem til de saftigste.

Stempel på rådhuset i Santa Cruz, hvor det var markedsdag – størrelsen af markedet afspejlede de ydmyge forhold i den lille flække.

Videre til skønne Alboloduy, hvor der er et refugie. Vi så det kun på afstand, men det ser dejligt ud, lidt oppe på bakken på sydsiden af byen. Da vi kun havde vandret ca. 8 km, besluttede vi at fortsætte efter et besøg i kirken og en hjemmelavet bocadillo på en bæk på torvet.

Det skulle vi ikke have gjort, som det vil fremgå af det følgende. Vi havde ved at lade os skræmme af regnen den første morgen til at lade os transportere pr. taxa de første 15 kilometer kommet ud af takt. Det fornuftigste ville have været at overnatte i Santa Fé og derefter vandre til Alboloduy og overnatte dér den anden nat.

Første overnatningsmulighed efter Alboloduy er Venta de Pino udenfor den næste landsby, Nacimiento, som er opkaldt efter floden, som vi havde fulgt hele dagen og som vi skulle fortsætte med at følge. På Caminoen ud af Alboloduy udgør stien det indtørrede flodleje – det var slut med at vandre hyggeligt langs floden, nu skulle man ned i den.

Lige uden for byen har ganske ferme graffitimalere udøvet deres depressive kunst på betonmuren, der regulerer vandmasserne hvis og når floden løber fuld af vand. På de første tre kilometer indsnævres flodle-

jet mere og mere mens høje skrænter lukker den inde, så man nærmest går nede i en slugt. Derefter er det ikke længere muligt at vandre i flodlejet og i stedet bliver man ledt op over skrænten. Der er tale om en meget hård stigning, nærmest bjergvandring. Det tog os mere end en time at klatre op til landevejen (som vi kunne have fulgt fra Alboloduy, men det havde jo været for kedeligt).

Vi havde forstået på Liusi, at Venta de Pino lå oppe i bjerget 5-6 km før Nacimiento. Det gør det ikke. Vi vandrede og vandrede og kom ligesom ingen vegne. På et tidspunkt gik Caminoen væk fra landevejen og ned til floden Nacimiento og landsbyen af samme navn, men den vej skulle vi ikke. Vi fortsatte ad landevejen og blev mere og mere forvirrede, som vi nærmede os dalen. Heldigvis mødte vi et lokalt par, som arbejdede i deres olivenplantage. De kunne fortælle, at vi bare skulle fortsætte videre ad landevejen og ved et kryds gå til venstre. Der var ikke ret langt.

Det gjorde vi og nåede også frem til Venta de Pino, der er en bar-restaurant ved en benzintank midt på en slette. Det ligner det vilde vesten, som det er kendt fra amerikanske film. I et hus 100 m derfra lejer de iskolde værelser ud for horrible 40 € med fælles bad og toilet og koldt vand. Værten tændte dog for den elektriske vandvarmer, men det var ikke attraktivt med et bad. Frygteligt sted. Folkene var sådan set venlige nok, aftenmaden okay og vinen drikkelig. Men i forhold til de jammerlige forhold, var det alt for dyrt.

Vi fik dog natlogi og sov et i det langærmede og langbenede undertøj i silkelagenposerne og dunsoveposerne med et ekstra lag tæpper over. Brrr.

Venta de Pino – Nacimiento - Abila

Næste dag begyndte med ca. 4 kilometer til Nacimiento. En pragtfuld tur gennem resterne af først en landsby og derefter forladte olivenmarker igennem, hvad der har været møjsommeligt opbyggede terrasser. Man forestiller sig en tid, hvor denne egn har været tæt befolket og hvor al jorden har været dyrket. Nu er her nærmest øde.

Nacimiento er en hyggelig lille by. Synd og skam, at der ikke er overnatningsmuligheder. Men det kan jo komme.

Videre langs floden. I Los Gregorioso, en undseelig samling huse på vejen langs floden, fik vi lov til at sætte os på en bænk ved et hus. Her blev vi inviteret på cafe con leche af en venlig kvinde. Det sagde vi mange tak til og nød en lille pause i solen. En hund var meget interesseret i os. Kvinden forsøgte at jage den væk.

Da vi var kommet lidt uden for landsbyen sluttede hunden sig til os. Jeg prøvede på flere måder at jage den væk, men den fulgte os hele den lidt kedelige vej i det tørre, stenede flodleje.

I Ocaña var Mette ganske udmattet. Vi fandt en bar, hvor en kvinde græd voldsomt og blev trøstet af et par mænd. Vi drak kamille og spiste mandler. Hunden ventede os uden for.

Lidt kedelig og lang tur til Abia, bl.a. med motorvejsudfletninger. Stejl stigning fra floden op til byen. Vi gik ind det første sted og fik et værelse på Posada del Tio Peroles, stort og dejligt, men koldt trods aircon på fuld kraft.

I baren fik vi kontakt med en yngre fyr, der sad og hang i baren. Han var forelsket i servitricen, der var datter af ejeren. Hun var også sød og serverede fabada som tapas for os, da hun kunne se, at vi trængte til noget at styrke os på.

Fyren hed Pepe og overtalte os til dagen efter at overnatte i en hule – en cueva – der fungerer som en slags hotel. Han havde været der med en flok venner, og det var bare skønt og specielt, så han reserverede for os og det hele.

Byen så vi ikke noget til. Vi var nærmest udmattede. Dog ikke så meget, at vi ikke orkede et lækkert måltid i Posadaens restaurant, før vi turnede ind.

Abia - Fiñana - Huéneja

Den første del af etappen var god og flad, det blæste, men det holdt tørt. Hunden så vi ikke mere til. Første hvil ved den forladte Cortijo la Noria i nærheden af El Camino Real – altså 'Kongevejen' – hvor der er et informationsskilt, der fortæller at handlende (og pilgrimme) har brugt denne vej i århundreder og har efterladt små landsbysamfund langs vejen, der kunne servicere de vejfarende.

Den forladte cortijo virkede som om, den var blevet forladt i al hast for få år siden. Det hele var ved at falde sammen og fra hinanden. I kapellet stod altret der stadig, gulvet var ødelagt, fliser forsøgt fjernet – og der var naturligvis ingen krucifikser eller Maria-statuer. I stuen ved siden af stod iturevne møbler hulter til bulter og dækket af støv.

Fiñana er en landsby, der ligger omkring et bjerg med en borgruin på toppen. Det er også muligt at se rester fra arabertiden – fx en ajibe, et regnvandsreservoir, højere oppe i landsbyen. Men orker man det, når man er på caminovandring? Vi gjorde det ikke, men gik, efter et hastigt besøg på en bar, videre.

Vejen efter Fiñana er først asfalteret, men bliver snart en grusvej, der følger floden. Pludseligt kommer en bus kørende imod os, den standser og en kvinde og en mand kommer ud og hilser på os. Det er en udflugt fra pilgrimsforeningen i Almería. Vi bliver inviteret til at følge med dem tilbage til Fiñana til frokost. Det lød fristende, men vi takkede pænt nej, da det ville være en tur tilbage på mindst fem kilometer – og de skulle bare retur til Almería, når de havde spist frokost.

Vi fik talt lidt om vejen og den guide, vi havde fået på turistkontoret i Almería. Den var ikke god, fik vi at vide, men det var vi allerede ved at finde ud af. De fik taget et foto af os, mens jeg i skyndingen ikke fik husket også at få taget ét.

Alt for snart kom vi til Venta Ratonera – det burde efter guiden og også skemaet fra pilgrimsforeningen først komme efter yderligere otte kilometers vandring. Venta Ratonera er nu ikke andet end et lukket kapel og en cortijo, så vi fortsatte.

Der er to yderligere landsbyer angivet på kortet, men de er nærmest kun flækker.

På den anden side af floden ligger der nogle huse, der helt eller delvist er bygget ind i skrænterne. Det var sikkert dér, vi efter planen skulle have overnattet, men vi fandt ikke noget, som vi kunne tolke som stedet, der tilbød overnatning for 90 €, som det skulle koste at overnatte i cuevaen, der var reserveret til os. Så vi fortsatte noget udmattede og gennem stenede flodlejer, der blev stadig mere besværlige at vandre i.

Vi var på et tidspunkt lidt på Herrens Mark, men ved at vandre et stykke op ad flodskrænten fik jeg øje på den landsby, som vi havde besluttet os til ikke skulle være dagens mål, fordi den lå for langt væk - Huéneja.

Men Huéneja blev det så. Denne sidste del af etappen er endda ganske anstrengende, da floden deler sig og ruten fører op og ned ad siderne på de mindre vandløb.

Vi fandt byens eneste bar, der udelukkende havde ganske unge mennesker som kunder - de ældre mænd, der plejer at udgøre stam-publikummet stod 50 meter oppe ad gaden ved et busstoppested.

Den eneste overnatningsmulighed i Huéneja er et hostel ude ved motorvejen et par kilometer på den anden side af landsbyen. Men det klarede vi også - og fik et udmærket værelse for 35 € og et dejligt måltid med suppe, fisk og dessert for 12 € - næsten ligesom en menu del dia på den franske vej. Og så smed vi os ellers på sengen efter 28 kilometers vandring og det gode måltid og sov til næste morgen.

Huéneja – Dólar – Ferreria - La Calahorra - Alquife - Jérez del Marquesado

Fra Huéneja ligger de skønneste landsbyer som perler på en snor med ca. 5 kilometers mellemrum Dólar, Ferreria, La Calahorra med den imponerende borg, Alquife og endelig dagens mål: Jérez del Marquesado, der ligger omkring 23 kilometer fra hostallet, vi overnattede på.

Ruten er helt forskellig fra de foregående dages flade og stenede flodvandring. Den går gennem bløde bakker med mandeltæer, der desværre ikke er i blomst i midten af februar. Det er de sikkert omkring begyndelsen af marts. Enkelte træer står dog allerede i blomst og summer af sultne og bestøvningsivrige honningbier.

Her omkring forlader man provinsen Almería og ind i provinsen Granada.

Dolar er en lille hyggelig landsby, hvor kirken har et specielt kirketårn med en bemaling, der minder om mauriske kakler.

Borgen over La Calahorra er en statelig bygning med en lang historie, som de fleste borge har – alt afhængig af, hvem der først bebyggede bjergtoppen – romerne, visigoterne, maurerne eller de kristne konger eller herremænd.

Borgen over Calahorra er, som den står nu, fra begyndelsen af 1500-tallet og altså bygget efter at de sidste maurere var overvundet og havde forladt halvøen. Den er nærmest et maskulint monument over den sejrende, kristne adelsklasse med imponerende tårne i de fire hjørner.

Alquife ville være et udmærket sted at overnatte, men det trak i os at vandre de ekstra fem kilometer til Jéres – en noget anstrengende tur ned gennem en kløft, der igen skal bestiges på den anden side.

I Jéres del Marquesado indlogerede vi os på det trestjernede hotel: El Picón Sierra Nevada. Dejligt sted til 40 € for en nat. Mange værelser, men kun med os som overnattende gæster. Det er samtidig den eneste bar i byen – ingen restauranter var åbne – og vi spiste os mætte i tapas. Det var det eneste, der var at få, og det var også nok.

I provinsen Granada er det kutyme, at man får en tapas, når man bestiller et glas rødvin eller en øl. De fleste steder er de medfølgende tapas så tilpas store og mættende, at man ikke når at blive beruset, før man bliver mæt. Men man kan jo selvfølgelig bestille ekstra tapas, hvis man vil holde lidt igen på alkoholindtaget. En anden mulighed, som vi benyttede os af i dagtimerne, er at bestille en alkoholfri øl. Den koster det samme som en almindelig – mellem 1,5 og 2 € - og udløser den samme tapas. Visse steder kan man selv vælge, hvilken tapas, man ønsker til sin drik.

Dejlig by, men virker nærmest mennesketom. Et tårn minder om arabertiden. Man har forsynet det med en Kristusfigur.

Næste morgen lå sneen tæt over hele landsbyen. Vi havde absolut ikke megen lyst til at fortsætte vores vandring, da vi også fik at vide, at det ville være nærmest umuligt at finde vejen – der i øvrigt ville være ganske mudret under tøsneen. Blive i Jérez ville vi ikke. Værelset var godt nok stort, men det var småkoldt, og i baren flokkedes mænd om pejsen, mens de drak stærk spiritus og øl og tilsyneladende kedede sig bravt. Ikke et sted at tilbringe en hel dag.

Guadix

Den daglige bus var allerede gået, så vi måtte tage en taxa til den næste større by – Guadix. Fra Jérez til Guadix falder terrænet godt 300 meter, og det er nok til, at man i Guadix sjældent oplever et snevejr, som er almindeligt i Jerez. Det fortalte taxachaufføren, der var tidligere langturschauffør og endda havde været på Grønttorvet i Valby hele to gange – uden i øvrigt at give sig tid til at turiste lidt i København..

I Guadix lejede vi os ind på et bedre hotel lige i midten af byen. For to nætter. Vi gjorde byen om eftermiddagen, besigtigede den imponerende domkirke og fandt også det specielle kvarter, hvor husene er bygget ind i bakkerne, las cuevas.

Næste dag fik vi om formiddagen det held at besøge den ikke mindre imponerende Santiagokirke. Smuk med hvide søjler. Kirken var fuld af teenagere, der blev belært af præsten om de vigtigste sider ved menneskelivet: bøn, lidenskab og omsorg (tror jeg det var). Derefter gik de ud i god ro og orden, strengt overvåget af deres lærere.

Bag i kirken er der et stort, sort jerngitter bag hvilket der er et rum, hvor der sad tre-fire nonner og fulgte sceneriet. Et par

piger gik hen til nonnerne efter gudstjenesten og især én enkelt pige var optaget af at holde en af nonnerne i hånden gennem gitret og tale med hende. Måske så hun en mulig fremtid som nonne i et land, hvor ungdomsarbejdsløsheden er over 50% - og i Andalusien endda højere? Men det kunne jo også bare være, at nonnen var hendes tante? Eller var det ønsket om at komme nærmere det hellige?

På mig virkede eksistensen af nonnerne bag gitret som noget af et kulturchok – det var fuldstændig som et middelalderligt fængsels tremmer, der beskyttede de to verdener mod hinanden – det normale kirkeliv, hvor frie borgere kommer og går og klostrets indelukkede, kontemplative tilværelse, lukket ude og lukket inde.

Jéres del Marquesado - Guadix

Ved middagstid tog vi så bussen tilbage til Jéres, hvor sneen var smeltet, og vandrede de små 20 km tilbage til Guadix – jævnt nedad og uden rygsækkene, som holdt hvi-ledag på Hotel Abentofail.

Landskabet er i begyndelsen åbent og fladt, senere vandrer man mellem lave bakker, hvor man af og til kan se, at der er gravet huler ind i skrænterne. Lige inden Guadix passerer man et helt hotel, der er gravet ind en klippevæg, det er trestjernet og hedder Cuevas Abuela Ventura.

Derefter kommer man ned gennem et kvarter, hvor mange huse er cuevaer. Der er ligefrem et cuevasmuseum med husgeråd og andet, der er knyttet til den specielle livsform, der kendetegner livet i hulerne. Det var desværre lukket, da vi kom forbi.

Guadix er en vidunderlig by, en rejse værd. Ud over de to nævnte kirker og et helt kvarter med cuevas et smukt torv, en borg på toppen og mange hyggelige barer og restauranter.

Guadix – Paulenca – Marchal – Los Baños de Graena – La Peza

Den første landsby efter Guadix er Paulenca. Here var det lidt svært at finde vejen videre frem, så vi måtte spørge en mand, der stod og så ud som han ventede på at der skulle ske noget. Det gjorde der så også: vi kom og fik os en sludder med ham.

Han havde godt nok en lejlighed inde i Guadix, men tilbragte vinteren i sin cueva i Paulenca. Sit arbejdsliv havde han lagt i Belgien, men nu var han flyttet hjem til barndommens by(er). Jeg kunne ikke lade være med at spørge ham, om han ikke gik og kedede sig. Men det gjorde han bestemt ikke. Skulle der ske noget, tog han sin bil og kørte ind til Guadix og fik sig en øl og spillede lidt kort med vennerne på stamcafeen. Og eller skulle han jo passe brændeovnen i cuevaen.

Vejen bliver stadig mere anstrengende – bakke op og bakke ned – og inden længe kommer man til Marchal, hvis navn står med store typer ved indgangen til landsbyen – der i øvrigt ikke rummer noget som helst ud over en lille kirke med en vandpost uden for – ingen butikker og ingen barer.

Vi gik op til kirken og iagttog på vejen der- op et par gule pile, der viste vejen videre.

Troede vi. Vi vandrede trygge der ud ad og kom op på et udsigtspunkt, hvor man har en storslået udsigt over landskabet. Men inden længe nåede vi til en bebyggelse, som vi netop ikke skulle vandre igennem – Los Baños de Graena. Her lå det ene hotel efter det andet. Lukket her udenfor sæsonen, men vi var tydeligvis kommet til en turistby.

Vi fandt en åben bar og fandt med hjælp af en venlig servitrice ud af, hvad vi havde gjort forkert. Den 'rigtige', hårde vej går op over Marchal og fortsætter ad små bjergstier. Vi var i stedet kommet til en by med termiske bade, som ville åbne om et par uger og tiltrække masser af turister fra nær og fjern.

Hvad skulle vi gøre? Vandre de 2-3 km tilbage til Marchal for at lege bjergvandrere tiltalte os ikke. På den anden side var en fortsættelse af vandringen ad befærdede asfaltveje heller ikke ligefrem tiltrækkende. Servitricen overbeviste os da også om, at der for det første ikke ville være megen trafik og at vejen var både smuk og tilpas anstrengende. Hun fik ret i det hele.

Yderligere fortalte hun engageret om dagens mål: la Peza, der havde en spændende og endnu levende historie, der handler om et tappert forsvar af byen under napoleonskrigene hvor 200 soldater i 100 slag ikke kunne overvinde 200 borgere bevæbnet med tro på sejr og en borgmester, der ikke ville høre tale om overgivelse.

Vi vandrede altså tilfredse med vejen videre. Landevejen er anstrengende nok: på et tidspunkt passerer man et pas, Puerto de Los Blancos på hele 1297 meters højde.

På et tidspunkt nåede vi til et sted, hvor vejen deler sig og begge veje fører til la Peza. Hvilken skulle vi vælge? Servitricen havde vistnok foreslået vejen til højre, guiden foreslog den til venstre, ide den hævdede, at den til venstre var grimmere og mere trafikeret. Det med trafikeringen var nu nok en overdrivelse. Biler var en sjældenhed. Vi besluttede os til at tage en hvil og vente på den første bil, hvor vi kunne få råd om valg af rute. Vi kom til at vente længe, men vejret var godt og landskabet smukt.

Endelig kom en firehjulstrækker op imod os af den 'grimme' vej. Det var et ældre ægtepar, der bestemt anbefalede vejen til venstre. Så den fortsatte vi af. Og ganske rigtigt: den var smuk. Efter et par kilometers vandring kom vi til et udsigtspunkt med en storslået udsigt over la Peza, som den ligger i læ i en frugtbar dal midt i bjergene.

Efter en temmelig stejl nedstigning til byen kom vi til en lille park, hvor de havde udstillet en kanon, der nok ikke stammede fra Napoleonskrigene, men snarere fra Den Spanske Borgerkrig. Byen virker noget forfalden med mange tomme huse. Ikke et specielt attraktivt eksempel på Andalusens berømte 'hvide byer'.

Men la Peza er attraktiv af en anden grund: Her er et pilgrimsherberg. Jeg havde dagen før ringet til en kontaktperson og adviseret vores ankomst. Aftalen var, at jeg skulle ringe igen, når vi nåede frem. Vi fandt en hyggelig bar, og jeg gik udenfor og ringede. Desværre uden at opnå kontakt. Jeg klagede min nød til servitricen, der gav udtryk for sin forargelse over min manglende kontakt. Men det skulle hun nok ordne. Hun fór ud af døren og efter et stykke tid kom hun tilbage, og bekendtgjorde, at nu skulle vi bare vente, så ville alt løse sig.

Mens vi ventede kunne hun i øvrigt fortælle, at der nu var dannet en lokal pilgrimsforening og at der fremover ville komme styr på modtagelsen af de pilgrimme, som man håbede og forventede ville komme gennem La Peza.

Lidt efter kom en sminket kvinde i halvtredserne og begyndte straks at bebrejde mig, at jeg ikke havde ringet tidligere, samtidig med at hun beklagede, at hendes mobiltelefon desværre var løbet tom for strøm.

Hun var nu meget flink af en borgmester at være. Det var nemlig selveste alcaldesaen, Celia Santiago Buendía, vi havde fået kontakt med. Hun viste os refugiet, der var under opbygning og ikke faldt i vores smag, selvom vi naturligvis roste initiativet i høje toner. Problemet var igen, at der ikke var varme i huset – og heller ingen andre faciliteter ud over en pneumatisk dobbeltseng, som vi var velkomne til at sove på. I stedet fulgte hun os hen til et casa rural, hvor hun endda forhandlede prisen ned til 40 € for en overnatning i den hyggeligste lejlighed.

Om aftenen fik vi i en anden bar ejerens kone til at tilberede os en tortilla med kartofler og en blandet salat.

La Peza – Tocón de Quéntar

Næste dag var vi meget omhyggelige med at finde den rette vej ud af byen. Man skal op over, helt op til resterne af den obligatoriske borg. Men herfra fortøner det sig, hvilken vej, det er meningen, man skal vandre.

Egentlig er det meget let: der er kun én vej og det er at gå ad en smal asfaltvej videre langs en bjergkløft, hvor vejen ligger og snor sig ca. midt på bjergvæggen. På kortet i guiden ser vejen meget tilforladelig ud. I virkeligheden er den temmelig anstrengende. Vi havde besluttet os for at vandre helt til Quéntar, en tur på 23 km.

Men landskabet bliver mere og mere bjergrigt – og følgelig mere mødigt. Vi vandrer langs den næsten øde landevej og skeler op i bjerglandskabet, som vejen følger. Skulle der virkelig være en sti deroppe? Det er ikke til at tro.

På et tidspunkt kommer vi til et sted, hvor en gul pil viser ind i en skovbræmme, der ligger som et fortov mellem bjerg og vej. Vi beslutter at prøve det af, men det viser sig hurtigt, at det er irrelevant – stien er smattet og virker ikke trådt til, pletter med mos viser sig at sive med fugt. Vi er snart ude på landevejen igen.

Midt på dagens rute ligger en landsby, Tocón, lidt væk fra vejen. Der skulle ligge et casa rural, som vi kunne kigge på og måske overnatte i.

Det viser sig at være noget meget bedre: et helt lille hotel. Vi finder med nogen besvær døren ind til baren eller måske snarere: restauranten. En lidt vindtør kvinde kigger undrende på os og forventer tydeligt, at det er os, der åbner munden først. Jeg spørger, om hun har et ledigt værelse. Med

en hæs stemme fortæller hun, at det har hun godt nok, men at det er meget lille, så det er ikke sikkert, at det er noget for os. Det er det nu: et nydeligt lille værelse med eget bad og centralvarme og en glimrende udsigt.

Det er ikke det casa rural, der er nævnt i vores oversigt. Jeg viser hende den, oversigten fra pilgrimsforeningen. Den passer slet ikke. Der er godt nok en kvinde, der lejer et værelse ud til turister lidt oppe i landsbyen, men kun på ugebasis. Ellers er her ingen ting.

Udover altså El Ronzal, som hotellet hedder – det betyder 'grime' og er det navn kvinden og hendes ligeså hesteinteresserede søster gav hotellet, da de købte det for 17 år siden og indrettede stedet. Uvidende om, hvad der ventede dem. For i samfulde 17 år havde de ikke fået etableret en rimelig kontakt til de oprindelige landsbyfolk – der var nærmest ingen kontakt overhovedet ud over klager, hvis El Ronzals gæster kom til at genere nogen af de fastboende. Hun havde vænnet sig til det, men kunne godt være lidt nervøs ind imellem, når hun var alene på stedet og måske kom til skade eller af andre grunde havde brug for en hjælpende hånd til det ene eller det andet.

Der er skønt derude på landet, fjernt fra alfarvej. Men der kan også være ensomt og direkte fjendtligt.

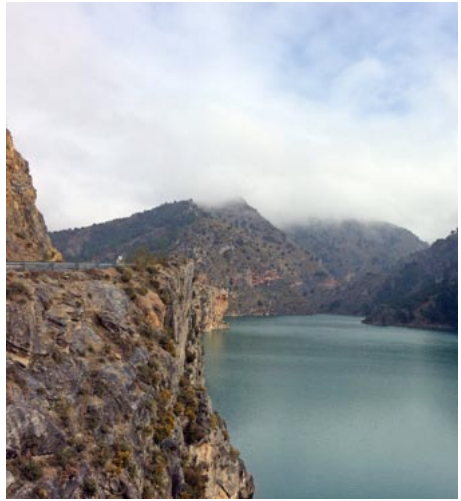
Der var andre gæster på hotellet, men vi så ikke nogen. Om aftenen gik vi ned i restauranten for at spise og drikke en god flaske vin. Hun foreslog codillo – svine-skank – som husets specialitet. Der var rigeligt i én portion til os begge, mente hun, så det råd fulgte vi. Det smagte virkelig godt. Til gengæld købte vi en flaske af den bedste vin, huset kunne byde på, en Ribera Duero.

Tocón de Quéntar – Quéntar

Efter et efter spanske forhold pragtfuldt morgenmåltid fortsatte vi vores vandring mod Quéntar. Vi havde prøvet på nettet og telefonisk at finde et natlogi dér, men forgæves. Næste dag var det lørdag, og om søndagen var der arrangeret et større mountainbikeløb, så alt var optaget. Vores plan var derfor at vandre til Quéntar og derfra tage bussen ind til Granada – så kunne vi næste dag tage bussen tilbage og vandre de 20 kilometer uden rygsæk fra Quéntar til Granada.

Vi prøvede igen uden held at finde Caminoen. Men det var helt umuligt. Hvis der overhovedet findes en markeret rute på denne strækning, er den gemt godt af vejen. For tredje dag fulgte vi altså landevejen. Det blev en meget smuk tur.

En længere strækning gik langs en opdæmmet bjergsø, der endte i et større vandkraftværk. Og derefter gik man oppe i bjerget langs en floddal med huse, appelsinlunde og mandelplantager. Og nu kom vi gennem et område med mildere mikroklima, så alt stod fuldt flor.

Quéntar er en helt vidunderligt beliggende by, der klistrer sig op ad bjergvæggen og har smalle og stejle gader, hvor det er næsten umuligt at køre rundt i bil – hvilket de lokale naturligvis gør alligevel!

Vi fandt hurtigt busstoppestedet og efter en god times kørsel, var vi i Granada, hvor vi hurtigt fandt vores hotel.

Vi slog et slag rundt om og i katedralen, hvor vi bl.a. beundrede en statue af Santiago som pilgrim med et par imponerende fødder. Sådan nogle som man i heldigste fald udvikler, hvis man går barfodet gennem verden.

Om aftenen strejfedes vi lidt rundt i den indre by og ledte efter et sted at spise. Jeg har tidligere nævnt traditionen med at servere tapas til drikkevarerne i provinsen Granada. Men det er som om byen Granada sætter trumf på og ligefrem konkurrerer om at servere de største og lækreste tapas. Vi fandt en bar fuld af unge mennesker (hvilket ofte er et sikkert tegn på god mad og drikke) og mavede os ind til disken og afgav vores bestilling på to glas rødvin.

Til vinen fik vi ganske gratis serveret, hvad der nærmest udgjorde et fuldgjaldigt aftensmåltid.

Quéntar - Granada

Da det var søndag, gik der kun en enkelt morgenbus fra Granada op til Quéntar. Den tog vi som de eneste passagerer. I Quéntar måtte bussen opgive at køre ind i byen, der var fuld af umuligt parkerede biler og mountainbikeryttere, der var ved at varme op til dagens konkurrence.

Vi fik en gang morgenmad og begyndte dagens rygsæksfrie vandring.

Første stop var i den lille landsby Dúdar, hvor vi drak endnu en kop kaffe og fyldte vandflaskerne, før det gik op i bjerget og ud på de stier, der fører til Granada. Helt oppe i niveau mødes man af ruinerne af hvad der engang har været en kanal, der har ført vand fra vandreservoiret, som vi havde gået langs dagen før og til Granada – et fransk stykke ingeniørkunst fra slutningen af 1800'tallet, men altså nu i ruiner.

Derefter gik det op og ned ad bløde, grønne bakker og gennem små dale fulde af fuglesang. Vi mødte et par enkelte andre vandre-re og en mountainbike eller to – med selve løbet var heldigvis lagt i et andet område.

Efterhånden kom der flere søndagsvandrere på stierne. Vi nærmede os den store by. Men først kom vi forbi et forladt kloster, som stod i et skønt forfald med de tomme vinduesfag og sammenstyrtede tage. Og derefter et langt stykke på en smattet vej langs et vandløb.

Vandløbet viste sig at være en af kilderne til den flod, der løber gennem Granada. Langsomt nærmere vi os byen langs en række pittoreske, hvide huse, hvoraf flere var omdannet til barer, hvor man kunne sidde udenfor og nyde solskinnet og udsigten til Generalife og Alhambra. Et populært område for en søndagsudflugt, ikke mindst for unge par, der kører derop på scooter. Endnu nærmere byen – og Alhambra – myldrede det med børnefamilier og turister, der nød det gode vejr.

Turen fra Quéntar til Granada er meget smuk og den oplevelse, man ofte får, når Caminoen nærmer sig en større by, var helt fraværende. Her var ingen grimme industribygninger eller gigantvarehuse. Kun den rene urbane skønhed.

Vi gik ind i en kirke og takkede for turen.

Til slut

10 dage havde vi brugt på at tilbagelægge de 190 kilometer, som pilgrimsforeningen

i Almería har regnet sig frem til, at længden på ruten er. Ikke et imponerende antal kilometer pr. dag, men dertil er der to ting at sige: For det første er overnatningsmulighederne begrænsede og dagsetaperne må indrette sig derefter – jeg har forhåbentlig tydeligt nok beskrevet de vanskeligheder, det indebærer, at komme ud af takt med etaperne. Og for det andet, er det ind mellem en ganske anstrengende rute – noget enerverende i starten, når man vandrer i de udtørrede flodlejer på et underlag af ujævne rullesten og derefter en del bjergvandring – der måske kan være endnu mere anstrengende, hvis man finder de rette stier op og ned gennem bjerglandskaberne.

Overalt møder man kun venlighed fra lokalbefolkningen. Det er lidt ligesom, da det stadig var en begivenhed, når man vandrede ad Camino Francés, så hvis man ønsker sig en stille og rolig Camino, hvor man kan være sig selv og er villig til at tage udfordringerne i den rækkefølge, de kommer, så vil jeg absolut anbefale enhver at begive sig ud på vejen mellem Almería og Granada.

Om den videre færd fra Granada til Córdoba, vil jeg fortælle i den efterfølgende artikel.

I zigzag fra Granada til Cordoba og Antequera

Artiklen her er beretningen om den videre færd fra Granada til Cordoba, der blev vandret i udvalgte etaper. Man kan også læse om korrektioner til forfatterens tidligere artikler om caminoterne fra hhv. Málaga og Granada til Cordoba.

af Henrik Friediger

Jeg har tidligere vandret ruterne fra henholdsvis Málaga og Granada til Cordoba – se mine artikler herom i Pilgrimmen nr. 18 side 52–61 og nr. 20 side 75–83. Om den videre vandring af Camino Mozárabe fra Cordoba til den støder på Sølvruuten i Mérida har jeg skrevet i Pilgrimmen nr. 19 side 68–79.

Nu havde vi – min kone, Mette og jeg – brugt den første halvdel af de tre uger, vi havde afsat til vandringerne på at udforske den 'nye' rute fra Almería til Granada. Herefter var det min plan at vandre nogle af de bedste strækninger på de andre mozarabiske ruter og besøge nogle af de smukkeste og mest spændende landskaber og byer.

Jeg har det ofte sådan, når jeg vandrer alene eller sammen med venner, at jeg får lyst til at dele noget af det bedste med min kone. Nu havde jeg chancen.

Jeg skal ikke trætte med en masse detaljer om vejene, men jeg har nogle enkelte informationer til supplement og korrektion af mine tidligere artikler.

Moclín – Alcalá la Real

Vi begyndte næste dags vandring med at tage lokalbussen fra Granada til Moclín – normalt vil det være to dages vandring, som på denne måde kan klares på godt en time.

Et problem var det dog at finde et stoppested for bussen. Det står ingen steder og spørger man folk, der burde vide besked – fx buschauffører – får man svar som vinden blæser. Vi fandt dog et sted, hvor bussen i hvert fald ville passere, og hvor der var noget, der kunne tolkes som et stoppested. Afgangstidspunktet havde vi sådan cirka. Og den kom da og så og samlede os også op – men under betalingen skulle vi høre chaufføren brokke sig over, at det skam ikke var et officielt stoppested, og vi skulle være glade for, at han overhovedet standsede og samlede os op. Det var vi også, og jeg udtrykte min taknemmelighed. Dette blot for at fortælle, at man skal være velforberedt, hvis man ønsker at forlade Granada i en lokalbus til en af de mange landsbyer, der ligger i provinsen.

Moclín lignede – naturligvis – sig selv. Blot er den på de fem år, siden jeg var der sidst, blevet lidt mere indbydende for vandrere (og turister). Byen ligger omkring resterne af en borg og har en storslået udsigt over landskabet, der er præget af olivenplantager i et bjergigt terræn. Baren har også fået et tiltrængt facelift og bestyres nu af et ægtepar, der serverer udmærket morgenmad med frisk brød og appelsinjuice.

Vi vandrede glade ned ad bjerget ved 11-tiden og fandt let vejen de første 5–8 kilometer.

Fra min tidligere tur huskede jeg, at der var et svært sted, hvor det var vanskeligt at finde den rette vej. Jeg huskede også, hvordan jeg til sidst måtte kravle over nogle bakker fulde af mudder mellem oliventræerne.

Det gik også galt denne gang, men klog af skade holdt vi os i nærheden af landevejen, som man krydser et par kilometer før afmærkningen forsvinder. Det endte med, at vi søgte tilbage til vejen, og da det samtidig begyndte at småregne, besluttede vi at blaffe til Alcalá la Real.

Vi kom hurtigt op med et par unge fyre, der insisterede på at køre os helt til vores hotel – det billigste af de to, jeg boede på sidst.

Det betød, at vi havde det meste af eftermiddagen til at besøge borgen oppe over byen. Den er bestemt et besøg værd. I kirken, hvor man har tømt alle gravene i gulvet og ikke dækket dem over igen, viser de et imponerende multimedieshow, der handler om den sidste kristne belejring af den muslimske borg, før også denne blev frtaget de mauriske herskere, der havde siddet på magten i hen ved 800 år.

Alcalá la Real – Alcaudete

Nu var turen som bekendt overgået til at være en hyggetur, så vi startede dagen med at tage bussen halvvejs til Ventas del Carrial, hvorfra vi ville vandre de resterende 12 kilometer.

En meget smuk strækning gennem olivenplantager og med mandeltræer, der nu var sprunget ud.

Cirka halvvejs kommer man til et sted, hvor grusvejen deler sig i to tilsyneladende lige betydningsfulde veje. Se Pilgrimmen nr. 20 side 79 – og se her:

- nu er vejen blevet markeret ved, at man har malet en velsignet gul pil på den stolpe, der stod der i forvejen, så det tydeligt fremgår, at man skal videre ad vejen til venstre. En lille ting, men det kan spare mangen en pilgrim for en omvej. Herligt med fremskridt!

Alcaudete er en af de mange byer med en maurisk borg på toppen og et labyrintisk virvar af gader. Den er på samme tid kedsommelig provinsiel og spændende at fare vild i.

Vi havde tid til både at vandre rundt om borgen og finde ind i en rustik kirke, hvor en sognemedhjælper var ved at undervise en folk børn i ritualerne til den kommende påskehøjtid. På en bar talte man ned til påsken – på en skiffertavle blev det meddelt, at nu var der 42 dage tilbage til den store højtid.

Alcaudete – Baena

I Baena mødes de to pilgrimsveje mod Cordoba (og Santiago, naturligvis) fra hhv. Málaga og Almería/Granada. Jeg ville gerne vise Mette Baena, men også en lille hyggelig by på ruten fra Málaga: Doña Mencía. Ergo tog vi bussen til Doña Mencía.

Doña Mencía er en vidunderlig lille by, man let kan blive forelsket i. Et smukt torv, hvor jeg på hostallet fik det billigste enkeltværelse, jeg nogensinde har overnattet på. Det eneste, der manglede, var varme. Til gengæld var tæpperne tykke og tunge. Jeg viste Mette lidt rundt, hvorefter vi endte nede ved parken, hvor vi drak friskpresset appelsinjuice og nød synet af nogle børn, der legede i solskinnet.

Fra Doña Mencía starter Caminoen med en voldsom stigning. Men vel oppe i niveau er ruten bare pragtfuld gennem olivenplantagerne. Og efter en 6-7 kilometer dukker synet af Baena op.

Baena ligger på et bjerg. Gaderne er stejle og øverst oppe ligger resterne af en borg og en kirke. Byen er forsynet med et herberg, der er knyttet til turistruten Ruta del Califato. Det ligger også højt og tilbyder gode værelser til rimelige priser. Man bliver budt velkommen, næsten som om det er et almindeligt pilgrimsherberg.

Herberget ligger på begge sider af en smal gyde og er forsynet med en bro, hvorfra man har den mest vidunderlige udsigt over det kuperede landskab med olivenplantager.

Baena – Castro del Rio

Næste dag ville vi vandre de 20 km til Castro del Rio. Jeg husker tydeligt, hvordan jeg på den strækning for nogle år siden vandrede sammen med min spanske ven, Manuel. Og hvordan vi for vild i olivenplantagerne. Derfor var jeg lidt nervøs for etappen – hvad ville der ske denne gang?

Jeg fik en god snak med værten på herberget, og han beskrev nøje, hvordan man skulle finde vejen ud af byen. Gjorde man det, var der overhovedet ingen problemer. Man ville snart komme til en flod og skulle blot følge den.

Ydermere tilbød han at transportere vores rygsække til det næste sted: Hostal A Ka La Sole, hvor jeg også havde boet sidste gang. Jeg gik ind på Booking.com og fandt det, men syntes prisen var for høj og huskede, at man vistnok fik pilgrimsrabat, så jeg ringede bare og anmeldte vores ankomst – og at rygsækkene ville blive sendt i forvejen.

Vi fandt godt ud af byen og nød vandringen i bagende solskin. Undervejs kunne jeg mod vest se de bakker, som Manuel og jeg havde flakket rundt i. Det her var meget lettere med brede, støvede grusveje mellem oliven-træerne.

Godt halvvejs var vi ved at være parate til en pause. Floden skulle passeres via en bro og på den anden side lå der et hus, der med lidt god vilje kunne fortolkes som et udskækningssted. Men det så godt nok noget forladt ud.

Det var måske den mest sendrægtige betjening, jeg nogensinde har oplevet, men der var en gammel mand, der skam drev en bar og gerne ville servere for os. Vi fik skygge og kolde alkoholfri øl – og rig lejlighed til at dele vores medbragte bocadilloer med et par sultne katte.

Da vi nåede godt tørstige frem til Castro, fik vi den største fadøl, vi drak på hele turen.

Vi fandt frem til hostallet med det mærkelige navn A Ka La Sole, hvor den farverige værtinde udtrykte sin tilfredshed med, at vi ikke havde bestilt værelset på Booking.com – det er meget billigere at ringe og bestille direkte – eller bare troppe op – for begge parter. Jeg har desværre ikke gemt regningen, men jeg husker det som om, vi sparede en 13-15 € ved at bestille direkte.

Castro del Rio er en spændende lille by med en historie helt tilbage til romertiden.

Cordoba

Nu var vores tid ved at rinde ud. Vi tog derfor beslutningen om at slutte her. Næste dag tog vi morgenbussen til Cordoba, hvor vi legede turister hele dagen. Mezquitaen havde vi begge studeret flere gange, så vi danderede rundt og besøgte også den lille synagoge, der er enestående i Spanien – som bekendt blev jøderne smidt ud af halvøen sammen med muslimerne da Los Reyes Catolicos i 1492 endelig fik tilbageerobret hele landet.

Målet var nemlig endnu en by, som jeg er ganske betaget af, og som ligger på Málaga-ruten, omkring 80 kilometer nord for Málaga:

Antequera

- der er en større by med en meget velholdt borg, flere seværdige kirker, barer og restauranter samt stenaldergrave lidt udenfor byen.

Vi blev der et par dage, før vi tog til Málaga og havde en sidste overnatning, før vi fløj hjem igen til kolde Danmark.

Det sidste glimt af skønheden i landskabet, der omgiver Antequera, fik vi på afrejsemorgen fra Busstationen. Herfra har man en skøn udsigt til et bjerg, der kaldes 'Los Armantes', der refererer til en myte om to elskende – en kristen soldat og en maurisk kongedatter – der ikke måtte få hinanden. Han sad fængslet på borgen, men hun slap ham fri og sammen flygtede de op i bjerget, hvorfra de i fortvivelse over, at de aldrig kunne få hinanden, styrtede i døden i hinandens arme.

Camino Mozárabe de Santiago

Et alternativ til de hidtil mere kendte caminoer i Spanien udgår fra Malaga, og der er tilsyneladende sket fremskridt vedrørende afmærkning. Beretningen her kan læses som en uddybning af den foranstående artikel – der er mange måder at vandre Caminoerne på.

af Mogens Tranders

I januar var min kone og jeg på langtidsvinterferie i Cordoba, Andalusien.

Noget af det første man skal se i Cordoba er Mezquita-katedralen. Det er et fantastisk bygningsværk, som virkelig er værd at bruge tid på.

Da vi kom ud i solen igen, så min kone et lille keramiskilt, der var muret ind i væggen på bygningen overfor. Der var en gul pil og en muslingeskal. Den slags ting fanger en pilgrims øje. Jeg har gået Camino Francés tre gange og Camino Portuqués én gang. Anden gang, jeg gik den franske Camino, gik min kone med, så hun har øje for gule pile.

Keramiskiltet havde en smuk blå kant og som sagt en gul pil, muslingeskallen, og så stod der Camino Mozárabe nedenunder. Vi kendte ikke denne Camino, så da vi kom hjem i lejligheden, gik jeg på Santiago-foreningens hjemmeside for at få flere oplysninger om denne rute. Men der stod ikke noget! På turistkontoret i Cordoba var de heller ikke specielt vidende – eller også var de blot uengagerede.

Udover at se diverse seværdigheder i området ønskede vi også at vandre i bjergene nord for byen. Det var faktisk vanskeligt at finde kort og ruteforslag i forretningerne, men på byens kommunekontor fik vi nogle kort over forskellige vandreruter i byens nærhed. Den

ene af dem var en dagsmarch af Camino Mozárabe. Bingo!

Vi startede med at følge de smukke keramiskilte med pilene gennem byen. Det var i sig selv noget af en opgave. Når nu pilen peger videre frem, og gaden deler sig, er det så den højre eller venstre gade?? Lige i dette tilfælde gjorde det ikke så meget, for man endte i begge tilfælde på Plaza Corazón de Maria. Så fik vi også set den del af byen.

Direkte op

Næste dag vandrede vi så på Caminoen. Den går direkte op i bjergene. Hele vejen op til Cerro Muriano går det opad. Ruten er fint markeret med gule pile og flotte nye granitsten med muslingeskaller. Det meste af turen er på en fin grusvej, som ind imellem krydser en asfalteret vej. Vi kom forbi nogle spændende geologiske formationer. På ruteplanen var der angivet et romerske minekompleks, San Rafael, men det fandt vi aldrig. Vi nød turen i det smukke solskin. Her i januar var der meget varmere, end da vi vandrede fra Burgos den 2. maj 2010. Der sneede det og temperaturen var tæt på fem grader.

Efter de gamle skrifter skulle ruten være grundlagt i 814 e.Kr. Andalusien var muslimsk, men datidens muslimer respekterede i høj grad både jøder og kristne. (Hvilket nutidens muslimer kunne lære noget af). Det kristne folkeslag Visigoterne, som bo-

ede i området, ønskede at gå som pilgrimme til Santiago de Compostela, hvilket var helt OK. Betegnelsen for de kristne visigotere var "mozárabic", og det har givet navn til denne rute.

Camino Mozárabe starter i Málaga, Almería via Granada eller Jaén. De tre ruter løber sammen i Cordoba, hvorfra de går mod nordvest til Mérida. Her støder den til Via de la Plata. Som jeg har forstået det, så er det ruten fra Málaga, der er den mest udbyggede. For denne Camino kan man få en liste over, hvorvidt der efter hver etape er herberg, hostel, indkøbsmuligheder og spisesteder. Man kan gå på nettet på: www.caminomozarabedesantiago.es Det er en meget fin og instruktiv hjemmeside. Eller man kan skrive til: Asociación Jacobea de Málaga, c/República Argentina no 9. 29016 Málaga.

Bjergrig

Camino Mozárabe de Málaga er mere bjergrig end den franske Camino. Man kommer gennem byer med store seværdigheder. F.eks. i Antequera er der nogle bronzealdergrave, "kæmpehøje", ja, jeg vil kalde dem for nedgravede "Stonehenge". Byen byder også på et imponerende borganlæg og smukke kirker. Hele ruten emmer af historie. Turen fra Málaga til Mérida er på 461 km, og derfra er der kun 772 km til man står ved Sankt Ibs grav i Santiago de Compostela.

Lykke er at gå

En personlig beretning om glæden ved at bevæge sig, ved at vandre og hvordan denne glæde fører til Camino de Santiago. Forfatteren er nytiltrådt bestyrelsesmedlem i Foreningen af Danske Santiago-pilgrimme.

af Poul Brasch

Sidder og tænker på, at jeg altid har gået og cyklet. Jeg må have gået og cyklet jorden rundt mindst 5 gange. Gået i hvert fald det meste af vejen.

Det passer selvfølgelig ikke, men mængden af kilometer gør, at det føles sådan.

Jeg var sådan et alene barn, en enspænder, der så enhver lejlighed til at komme væk fra min familie. Jeg er ældst af 5 søskende. Der var altid uro og dagligdagen var ikke altid det mest spændende. Så jeg søgte tilflugt i mit eget selskab og helst ude i naturen, i Utterslev Mose, langs vandet på nordkysten i Rågeskoven og især Dyrehaven. Her var jeg sammen med min fantasi, tanker og eventyrlyst.

Senere fik jeg kone, børn og et lille landsted på Østfyn og her gik jeg tit tur med min hund, Gammel Dansk Hønsehund, Vickie i Æbleskoven. Det holdt vi begge af. Det havde vi sammen.

I skoven dybe ro, med fuglesang foroven, vinden i træerne og ringene i vandet.

At gå, det ene ben foran det andet og så gentagelsen, igen og igen. I dag skal jeg helst gå hver dag og gerne i et speedy tempo, for at få pulsen op, skal tabe mig for ikke at blive syg. Efter et par blodpropper er truslen om diabetes et yderligere incitament for bevægelse. På det grundlag knap så positivt, så er det godt, at jeg i forvejen holder af at gå.

Caminoen med kolleger

Jeg har i sin tid taget et mindfulness-kursus. At finde ind i sig selv og ro på. Godtage alt omkring sig og bevare roen indadtil. Retræte. Dette handler meget om at holde sig i ro, men det fungerer også gående. Samme indre ro i bevægelse.

Det var i bund og grund tv-manden Michael Berthelsen og hans DR2-julekalender, der satte gang i Caminodrømmen. Det blev luftet på min arbejdsplads og en af mine kollegaer, som var meget privat, fortalte at den tur havde han gjort nogle gange. Der var ikke herefter langt fra tale til handling. Vi var tre kollegaer der samlede vores ferie sammen.

5 uger sammenlagt. Der skulle være tid nok.

Juni/juli 2011 lettede vi på vej til Bilbao. Udgangspunktet. Et par dage i byen, som bestemt er en spændende by. Vi var landet midt i en kulturfestival, med masser af musik, gøgl og andre kunstneriske tilgange. Toget bragte os til León. Jeg var fuld af opstemt forventning. En tilværelse som pilgrim lå lige ud af landevejen. Første overnatning på herberget "Sirvas de Maria" i Astorga.

Tre kollegaer, gode til at være sammen på jobbet, ville vi også være det som pilgrimme? Man kommer tæt på hinanden. Der bliver talt om meget, og man deler

oplevelser og strabadser. Vores garvede camino-kollega var vores guide og mentor. Han var forberedt på alt og dansede let hen over stok og sten. Han var ældst og i bedste form. "Gazelle" kalde jeg ham kærligt.

Kilometer efter kilometer blev tilbagelagt. Der skulle findes en rytme og den kom helt af sig selv. Formen blev hurtig god. Godt brugt ved aftenstid, når et herberg var fundet. Helt klar igen næste morgen. Kroppen blev vild med bevægelse, den ville i gang. Maden var sparsom, enkel og nok til at holde maskineriet i gang. Jeg er sådan indrettet, at en lille sult giver mest energi. Bryder mig ikke om en overfyldt mave, så det skete aldrig. Det vidste jeg godt, inden jeg tog af sted.

Vi pjattede sammen, en god portion mandehørm, talte meget om kvinder og

livet generelt. Gode samtaler i bevægelse, walk and talk. Især var der mange gode samtaler om eksistens, og især med min garvede camino-kollega. Han havde spændende meninger og holdninger, der gav stof til eftertanke. "Bered dig på at dø" sagde han ofte. Lev livet nu, lige nu, var hans budskab.

Så stod vi der ved et sted hvor en Pilgrim havde sat skoene og en lille sten, et kors eller en plade fortalte, at her var en Pilgrim død midt i vandringen. Smukt, var vi enige om.

Mindfulness – og om at finde sig selv

Mental hygiejne, retræte, mindfulness måske helbredelse. Der er mange måder at sige det samme på. De lange afstande, perioder hvor vi gik for os selv, med en pæn

afstand og bare ser lige ud. Uden tanke for kroppens bevægelse. Tankerne går ikke, de flyver. Krop og sjæl. Stoppe op og se sig om i landskabet, fordi det er storslået og smukt. Måske er vi nået meget langt op og skyerne svæver under os. Det er himmelflugt. En salig ro er plantet i kroppen. Klar til at dø?...ah ikke lige nu, livet er dæleme smukt fra denne vinkel.

Jeg kan egentlig ikke huske detaljer fra min tankerække. Kun i store træk. Jeg fandt ud af, at jeg fremover skulle være bedre til at være mig selv, hvile i mig selv og være tilfreds med det jeg udrettede. Jeg var god nok. Har altid været underlagt en stressende livsførelse, at tilgode se andre og altid arbejde hårdt for, at virke god nok, at fremstå normal. Det er hårdt. Har først i en meget voksen alder fundet ud af, at jeg er en introvert natur, der mest af alt tanker bedst op, når jeg er alene. Da jeg var ung var jeg mærkelig og en enspænder. Alt er faldet på plads. Det giver sindsro.

Forstår nu, hvorfor jeg holder af at gå. Det passer til mig, jeg er i bevægelse og tankerne har frit råderum. Det er lykke at gå.

Pilgrim er noget jeg er, altid har været. Jeg kunne have gemt mig, lukket mig inde, men jeg valgte at gå. Det er legalt, at gå og lukke mig inde. For det er det der sker.

Dette er ikke en generel betragtning, jeg ved ikke hvordan du har det med at gå og hvad du lægger i det? Vi har alle vores bevægegrunde. Uden at tage munden for fuld, så er der sikkert en rød tråd i vores Pilgrim tilgang.

Kan huske en slags tristhed, da vi nærmede os Santiago de Compostela. Nu var det

snart slut. I morgen var det endeligt. Målet var nået. Jeg burde være glad for at have gennemført, det var jeg også, men der var også den anden følelse. Vi har kun gået ca. 300 km. Det lyder ikke af meget, da vi var i gang føltes det længere. Det er klart, at en fremtidig pilgrimsvandring allerede var i tankerne. Det måtte gentages og en del skridt længere.

Det havde været en lykkelig vandring. Det enkle liv er luksus. Jeg holder af det.

Hjemme igen og jeg går hver dag. Stort som småt, kort som langt. Går sammen med en pilgrimsgruppe tilknyttet en lokal kirke, går sammen med Foreningen af Danske Santiagopilgrimme. Her har jeg mødt vandringsvenner, som jeg holder af at være sammen med. Holder især af walk and talk. Hjernen bliver skarp i bevægelse, bilder jeg mig ind. Tanke omsat i tale og tilbage igen. Tingene løser sig eller sættes i et andet lys. Det er også godt at gå i stilhed, men det jeg så tit alene.

At se tingene i et andet lys, syn på sig selv. Syn på dem man går med. Det sande jeg folder sig ud. Det er noget, jeg holder rigtig meget af. Nyder denne samværsform.

Det er en temmelig personlig og introvert tilgang jeg har til pilgrimsvandring. Det giver vandringen brændstof. Dertil kommer glæden ved at rejse, se noget nyt, andre kulturer. Jeg holder af storbyferier, og jeg går byerne tynde. Ser folk, arkitektur og kunst. Jeg er helt færdig ved aftenstide, men klar igen næste dag.

Spændende hvor jeg går næste gang.

Buen Camino!

Klokken i Nájera

af Henrik Tarp

Under den muslimske invasion af Spanien blev klosteret Santo Columba i Castroviejo plyndret. Klosterets lille klokke blev reddet af en munk og bragt til en hule, som tjente til eremitbolig. På klokken indgraverede munken Til Guds ære og landets frihed! i håb om at bedre tider måtte komme.

Der skulle gå mere end tre hundrede år. En dag var den kendte konge García af Nájera på vej hjem fra jagt. Pludselig lettede hans jagtfalk fra hans arm for at fange en due, der fløj hen mod en grotte. García banede sig vej gennem krattet for at se efter duen. Bag ved krattet dukkede grotten op og i grotten var et billede af jomfruen og den lille klokke, hvis spæde lyd, lød for hans øren.

Dette er legenden om oprindelsen til klosteret Santa María la Real i Nájera.

Når du kommer til Nájera er et besøg i kirken og klosteret et must. Det koster 3 euro at komme ind i klosteret, se kirken med det imponerende barokalter. I bunden af kirken finder du grotten med en figur af la Virgen og klokken.

To tøser tomles til turen

Vi har kunnet følge dem på Facebook på deres tur på tommelfingeren ned til Caminoen og deres lystfyldte vandring. Henrik Tarp mødte de to nordsjællandske piger, da de passerede Najerá. Her er hans interview med dem.

af Henrik Tarp

To danske piger, Janne Fænø Larsen fra Gilleleje 20 år og Nanna Sofie Hovedskov fra Helsingør 19 år, tog den beslutning at rejse på tommelfingeren til Saint-Jean-Pied-de-Port og dér begynde deres pilgrimsvandring mod Santiago de Compostela.

Vi har sat dem stævne på bar Naxera i Najerá. Lige over broen og første bar på venstre hånd. Aftalen er sket over Facebook - som sådan et glimrende kommunikationsmiddel, når man ikke kender hinanden i forvejen. Aftalen blev lavet udenom "tråden". Der var ikke nogen grund til at indvie Gud

og hver mand i, at vi havde en aftale. Vi mødes kl. 13 foreslog jeg, men de ville gerne vente til kl. 14. Kvart i 2 så vi de to piger på broen og fem minutter efter satte vi os for at drikke en kop kaffe. Danskere har det med at være præcise, og det er dejligt. Det blev nu ikke bar Naxera. En gruppe på 10-15 unge spaniere havde fået den idé at fejre et eller andet, og det skulle foregå netop lige der. Spaniere kan være støjende, så vi fortrak til en anden bar.

Har I kendt hinanden i lang tid?

Nej det har vi faktisk ikke, svarer Janne. Vi har gået på samme gymnasium men ikke på samme årgang. Vi mødte hinanden da vi fik arbejde i en fiskebutik og så gik vi bare godt i spænd sammen.

Hvordan så med ideen om at tage bernerdet at gå?

Vi talte meget om, at når vi var færdige i fiskebutikken, kunne vi godt tænke os at rejse sammen, siger de to. Vi talte frem og tilbage om, hvor det skulle være. Vi var enige om, at det ikke måtte være for dyrt og det skulle være noget andet end "de normale ferierejser". Vi havde fundet noget i Kina, men det var vist lidt for eksotisk. Så gik vi på nettet og Pilgrimsvejen, "det var lige os".

Når I ikke havde prøvet det før, hvad så med al udstyret?

Vi tog til København og på Nørrebro ligger der mange udstyrsforretninger. Her fik

vi nogle gode tilbud, så alt blev købt der. Vi havde lavet en liste og så var det bare med at krydse af, også et telt.

Et telt?

Ja, vi var jo også blevet enige om at tomle til Spanien, simpelthen for at gøre det så billigt som muligt, og også for at opleve noget andet end bare det at sætte sig i et fly. Og teltet? -det kunne jo være vi på vores vej ned gennem Europa blev nødt til at overnatte udendørs, og så var det jo godt at have telt med. Det vejer under et kilo, så det er ikke til besvær.

Og I skulle tomle. Det er jo sådan noget 68-generationen gjorde. Man ser ikke mange, der tomle i dag. Hvad sagde familien?

De var bestemt ikke glade, siger de to piger i munden på hinanden. Særligt vores mødre var ikke glade. Men vi fik dem overbevist, og det gik jo også godt. Den første dag kørte vi til Flensborg. Lastbilchaufføren skulle en anden vej videre, end den vi skulle. Vi fik lift til Hamburg og blev sat af uden for Hamburg. Så tog vi en bus ind til centrum. På nettet havde vi fundet en speciel side, hvor man kan finde folk der tilbyder en sofa eller seng, hvor man kan sove. Andre, der har boet der, skriver deres mening, så man ikke kommer til at sove et obskurt eller usikkert sted. Det fungerede fint.

Og videre?

Vi kom så til Bonn og der fra endte vi i Schweiz. Det var ikke meningen, men det viste sig, at det var den helligste dag i Tyskland, hvor simpelthen alt var lukket, så vi endte i Basel. Fra Basel fik vi lift til Toulouse og her fandt vi også overnatning privat gennem nettet.

Var det nemt at komme fra Toulouse til Saint-Jean-Pied-de-Port?

Ja det gik faktisk fint. Vi skulle lige undgå at komme ud på de meget små veje. Vi fik 7 lift og endte i en rundkørsel, hvor der var afvisning til SJPdP. Så kom der en ældre dame imod os fra den forkerte retning, men hun tog os op og kørte tilbage, hvor hun var kommet fra, og så var vi fremme. Det var altså bare flinkt gjort.

Hvor lang tid tog det?

Det tog ti dage med fem tomledage. Vi gjorde ophold undervejs for også at se noget, men det kan gøres meget hurtigere, hvis man står af på rastepladserne og finder lift der.

Hvad var I så oppe at køre i?

Meget forskelligt. Lastbiler selvfølgelig, men også i en stor BMW med en forretningsmand, og en dag så vi en Porsche Cayenne. Den skal vi op med sagde vi til hinanden. Og så stoppede han og vi blev proppet ned i bilen med rygsækkene. Han var racerfører.

Og den første vandredag efter at have kørt hele vejen?

Vi havde besluttet at gå til Roncesvalles den første dag og det gjorde vi. Der var refugiet i Orisson, men det var for tidligt. Så vi gik op og op og op, men det værste var nedstigningen til Roncesvalles gennem skoven. Det var en stejl nedstigning. Og hårdt.

Er der et refugium i mindes specielt på jeres tur indtil videre?

Refugiet i Villatuerta, Casa Mágica. De var simpelthen så søde. Og så deres hængesøjler, og de serverede rosévin for os. Det var et dejligt sted. Vi fører dagbog for at få styr på alle de ting vi oplever og alle de mennesker vi møder.

Har I så mødt nogen I har fulgt med?

Ja det har vi, men vi missede dem i Pamplo-na, fordi vi blev dér en dag ekstra. Og så har vi fulgt med en dansk pige, Emilie.

Og når man taler om solen så skinner den.

Emilie kommer forbi, ser os, og bliver selvfølgelig inviteret med. Nu er vi ligefrem en lille dansk koloni.

Og Emilie, hvor er du så fra?

Jeg kommer fra Møn og besluttede mig for at vandre for tre uger siden.

Det var hurtigt.

Jeg er spejder og vant til det med at vandre, så det var ikke så vanskeligt.

Dine forældre?

De er vant til at jeg er væk på lejr, så de bekymrer sig ikke så meget. Jeg har f.eks. kun en "gammeldags" telefon med, der ikke kan gå på nettet. Det er nok for mig. Jeg går til León, siger Emilie, for jeg vil opleve det lange stræk på Mesetaen. Så tager jeg til Bilbao, jeg vil gerne se Guggenheim-museet, og så videre langs kysten til Santiago. Emilie er også først i tyverne.

Sig ikke noget dårligt om den danske ungdom.

Vi slukker båndoptageren og hyggesnakker en ti minutter. Pigerne skal videre til Azofra. Vi skilles og vi ønsker dem videre god tur til Santiago.

En fornøjelse at møde så unge danske pilgrimme. Den generation der skal tager over, når vi andre ikke kan mere.

Læs mere om eventyret i næste nummer!

Walking the Camino

Six Ways to Santiago

"Walking the Camino: Six Ways to Santiago" er en prisbelønnet 84 minutters dokumentarfilm, som følger seks pilgrimme i alderen 3 - 73 fra hele verden - deriblandt den danske pige Anne-Marie, kaldet Misa - under deres bestræbelser på at krydse et helt land til fods, kun med rygsæk, et par støvler og et åbent sind.

"Advarsel: Lysten til at komme af sted er stor"

- New York Times

"Inspiration til sjælen"

-Toronto Star

"Et nødvendigt køb for alle, som har interesse for Caminoen"

-About.com

En 800 kilometer indre rejse

Kan ses og købes på

CaminoDocumentary.org

Walking the Camino: Six Ways to Santiago

- dokumentarfilmens egen camino fortsætter

I Pilgrimmen nr. 24 var der en omtale af denne dokumentarfilm, som medlemmer, der deltog i årsmødet sidste efterår, havde lejlighed til at se. Herunder følger en fortsættelse af første artikel. Den er skrevet af Maggie Chech, der er ansvarlig for at udvide kendskabet til filmen, og oversat med efterfølgende kommentarer af Niels Henrik Lieberkind.

af Maggie Chech

I begyndelsen af 2008 følte Lydia B. Smith, at hun – i arbejdet, i hjemmelivet og i forholdene til sine venner – var kommet til en skillevej i sit liv. Hun mærkede et stort behov for at foretage en pilgrimsvandring på Camino de Santiago og regnede med, at hendes personlige camino blot ville tage den tid, som det nu tager at gå de ca. 800 km, der er længden på Camino Frances. Men, som mange pilgrimme – der har gået Caminoen – har erfaret, begynder Caminoen først rigtig mentalt, når de er kommet hjem igen. Og i Lydias tilfælde blev Caminoen ved med at kalde på hende. Den blev en uløseligt forbundet del af hendes liv på en måde, hun aldrig havde forestillet sig.

Mens Lydia var på Caminoen, skete det af og til, at en af de andre pilgrimme spurgte, hvad hun arbejdede med. Hun fortalte, at hun var i filmbranchen, og ganske ofte replicerede folk så: ”du skulle lave en film om Caminoen”. Men den ide var Lydia imod. Hun frygtede, at hun ikke ville være i stand til at yde retfærdighed – hverken til Caminoens fantastiske kraft, eller til den spirituelle oplevelse det var for dem, der gik den. En anden væsentlig årsag til, at hun værgede sig var, at hun ti år tidligere på egen

hånd og for egen regning havde produceret og instrueret en kort dokumentarfilm. Det havde været så udfordrende at skaffe penge til at lave den, at hun havde svoret aldrig at gøre det igen.

Det var først efter at være kommet hjem – og efter at hun havde lavet et lysbilled-show for venner og familie, at hun blev klar over, at det var blevet hendes kald at lave en dokumentarfilm om Caminoen. Det føltes på samme måde, som hun havde følt kaldet om at gå Caminoen. Hendes vision udviklede sig, og hun blev klar over, at filmen ikke skulle fortælle om hendes egen caminovandring – derimod skulle den skildre historien om alle pilgrimmes caminorejser. Altså, hun skulle vise Caminoen, som Caminoen selv ønskede at blive vist – hvordan den er essensen af kammeratskab, venlighed, hjælpsomhed, medfølelse og samhørighed – eller med andre ord: Caminoens inderste væsen.

Efter at have haft kontakt med sine mange forbindelser og tidligere kollegaer i filmindustrien over hele verden, vendte Lydia i april 2009 tilbage til Spanien med en stab på 12, for at lave optagelserne til dokumentarfilmen. ”Jeg havde fået erkendelsen

af, at alt, hvad jeg havde lavet indtil dette tidspunkt i mit liv, havde givet mig netop de værktøjer og den erfaring, jeg behøvede for at være i stand til at lave filmen” siger Lydia, ”og selv om det lyder som lidt af en kliche, blev det klart for mig, at en af de vigtigste grunde til at jeg var blevet sat i verden, var for at lave denne dokumentarfilm”.

Besværligheder – og nyt syn på tingene

Når man som privat og uafhængig skal producere en dokumentarfilm, er en af de største udfordringer at få den finansieret. ”Jeg var sikker på, at jeg ville få støtte fra forskellige institutioner og organisationer” sagde Lydia, og hun sendte ansøgninger til mange forskellige. Men hun fik kun den ene afvisning efter den anden, for medens de fleste fonde har fokus på sociale emner, faldt denne films emne uden for deres rammer og retningslinjer for hjælp.

Det er utrolig svært og tidskrævende at finansiere en uafhængig film, og Lydia siger, at ”jeg var så modløs over, at intet virkede som jeg ønskede det skulle gøre. Jeg tænkte, at hvis jeg var sat på jorden for at gøre, hvad jeg gjorde, skulle det så ikke være noget lettere? Skulle vejen ikke være fri og ryddet?”

Efter lang tid fik hun en erkendelse, som fik hende til at skifte synsvinkel på de forhindringer, som bare blev ved og ved. ”Jeg indså, at blot fordi jeg arbejdede efter mine hensigter og formål, betød det ikke, at det var let – eller skulle være let. Jeg tænkte på Martin Luther King Jr. Han gjorde helt sikkert, hvad han var sat i verden for at gøre – og hans vej var langt fra let. Så måske er det OK, at det er hårdt.”

Der var stadig langt igen, men det blev lettere for hende at acceptere de besværligheder, som gang på gang opstod undervejs med at få færdiggjort filmen.

En af disse forhindringer viste sig senere at blive et held i uheld. Nemlig spillefilmen *The Way*, med Martin Sheen i hovedrollen (se anmeldelse *Pilgrimmen* nr. 22, side 204-6, red.). *Walking the Camino* blev optaget i april-maj 2009, og *The Way* blev optaget i september-oktober samme år. Medens *The Way* i efteråret 2011 allerede var klar og blev vist i biograferne over alt i USA, var *Walking the Camino* kun halvt færdig. I begyndelsen var dette rystende for Lydia under de i forvejen svære op-ad-bakke-problemer hun havde at slås med. Problemerne med at sikre de nødvendige midler til filmens færdiggørelse, samtidig med at den ene fond efter den anden reagerede negativt på hendes ansøgninger.

Men som enhver pilgrim ved, sidder Sankt Jakob ikke unyttig hen og lader tingene sker. Der er et usynligt nærvær, hvor han orkestrerer tingene på en perfekt måde.

I en periode på fire år, har hundredvis af mennesker fra hele verden nemlig givet donationer, for at hjælpe med at få gjort filmen færdig. Et langt overvejende flertal af donationer er kommet fra enkeltpersoner, men adskillige organisationer har også bidraget, deriblandt Foreningen af Danske Santiago-pilgrimme.

Sankt Jakobs Kraft

Efter endnu to års anstrengelser med at skaffe kapital, var filmen endelig færdig i februar 2013, og i april samme år fik den sin debut på to filmfestivaler i USA – begge steder for udsolgte huse. Efter at have været vist på ti andre festivaler inden årets udgang, var det klart, at der var noget helt specielt ved timingen af premieren på *Walking the Camino*, og at der var en mening med den lange vej, det havde været at få 300 timers optagelser skåret ned til en 84-minutters dokumentarfilm.

I USA er der meget mindre kendskab til Caminoen end i Europa, bl.a. på grund af den store geografiske afstand til Spanien. Derfor fik mange amerikanere deres første kendskab til Caminoen, da de så spillefilmen *The Way*. ”Da vi først var kommet på filmfestivalerne og forevisning efter forevisning var udsolgte, og vi vandt den ene pris efter den anden, indså jeg, at *The Way* havde gået jorden i USA for en større opmærksomhed om Caminoen, og at *The Way* havde bevirket, at publikum var spændte på at se *Walking the Camino*.

Det blev klart for mig, at det – at *The Way* blev offentliggjort før vores film – havde været det bedste, der kunne ske, thi nu var en øget interesse for Caminoen. En interesse, som ikke ville have været til stede, hvis vi havde haft premiere på *Walking the Camino* før *The Way*. Jeg erkendte, at alt havde været perfekt” udtalte Lydia.

Der var også noget andet godt – man kan næsten kalde det en velsignelse – fordi jo

længere tid Lydia brugte på at skaffe de nødvendige økonomiske midler, jo større blev gruppen af pilgrimme, som bidrog med penge og fulgte arbejdet med filmen. ”Med hver enkelt, som donerede, blev denne gruppe større. Den var fyldt med ivrige og gavmilde mennesker, som alle havde ønske om, at filmen blev færdig og offentliggjort. Det virkeliggjorde Caminoens ånd for mig og viste, hvordan vi alle er en del af én stor pilgrimsfamilie, samt hvor nødvendigt og forpligtende det er, at hjælpe hinanden undervejs. For i sidste ende er det det, det hele drejer sig om.”

Filmens egen valfart gennem Amerika & Caminoens ånd

Efter filmens succes på filmfestivaler i 2013, vises filmen i september samme år i Portland, Oregon – hvor Lydia bor. Biografen forventede, at der ville være udsolgt i åbningsweekenden. Der var der – og der var udsolgt hver eneste aften i hele resten af ugen. Derfor blev forevisningen forlænget, så filmen spillede i hele 11 uger.

Efter at have oplevet filmens succes på festivalerne og under visningen i Portland, erkendte Lydia, at hendes drøm om at tage Walking the Camino på en tur tværs over USA var en nødvendighed for at sprede kendskabet om den og om Caminoen så vidt og bredt som muligt.

Således kom dokumentarfilmen i februar 2014 ud på sin egen pilgrimsrejse. Lydia finansierede en 8½ meter lang caravan, som med hjælp fra en skare fantastiske frivillige kørte den fra by til by – tværs over USA og dele af Canada – på en 'cross-country' biograftur. På den færd blev filmen vist i over 65 biografer i mere end 50 byer, og ud over biograferne på ruten, var der flere forevisninger en del andre steder. Alt i alt spillede filmen i mere end 100 biografer i lidt over 80 byer, hvilket gav en bruttoindtægt på godt og vel 609.000 dollars. Dermed kom filmen op som nr. 197 på listen over doku-

mentarfilm med størst omsætning nogen sinde – en præstation, som er uhørt for en uafhængig dokumentarfilm.

Og hvad har været drivkraften bag filmen og dens succes? Caminoens inderste – nemlig dens pilgrimme!

Det var så vidunderligt at se, hvordan Caminoens fællesskab fandt sammen for at støtte dokumentaren medens den var på vej tværs over landet. I biograf efter biograf – i by efter by – kom pilgrimme for at se filmen. De havde været begejstrede for Caminoen, og nu var de begejstrede for filmen. Derfor ønskede de at dele deres begejstring med venner og familie. Biograferne blev fyldt gang på gang, fordi pilgrimme – når de havde set filmen – kom igen med alle deres venner og bekendte, så at de, der ikke selv havde vandret på Caminoen, kunne få en ide om, hvordan den virkelige caminooerfaring er.

Under hele processen – fra optagelserne af filmen, til oversættelserne af den færdige udgave – og videre fra filmfestivalerne til forevisningerne i biografer på den landsdækkende valfart, har dokumentaren sandt at sige være i Caminoens ånd, og det med folk, som selv har personificeret Caminoens ånd. For ingen er nogen sinde kommet til Santiago uden en eller anden form for hjælp fra andre, og filmen ville aldrig have været i stand til at opnå de højder den har, uden støtte fra pilgrimme fra hele verden, som har doneret nogle af deres penge og noget af deres tid og energi på filmen.

En bedre verden & Walking the Camino fortsætter

Af og til spørger folk Lydia, om hun er bekymret for, om hendes film vil være medvirkende til den stadigt voksende overbefolkning på Caminoen. "Naturligvis, eftersom der er stadig mere opmærksomhed på Caminoen – såvel på grund af vores dokumentar, som fordi der er hele tiden udgives flere film og bøger – vil der år efter år komme en forøgelse af folk, som vandrer på Caminoen. Min tanke er – at hvis der er nogen, som går Caminoen og kommer tilbage til deres daglige dont og er blevet rarere mod både sig selv og andre – hvis de spreder denne venlighed og Caminoens ånd – vil det gøre verden til et rarere og bedre sted at bo i" siger Lydia.

"Med hensyn til filmen" fortsætter Lydia, "på trods af biografsuccéen, har vi stadig en gæld på \$90.000. Det er dyrt som uafhængig at producere en film. Og når vi en gang har betalt vores gæld, skal vi til at betale alle dem, som uden løn har arbejdet på produktionen og i administrationen de seneste seks år; jeg selv er en af dem".

Medens Walking the Camino fortsætter sin rejse gennem verden, – senest med forevisninger i Australien, Spanien, Italien og Storbritannien og videre – er der én ting, som er uændret: støtten fra pilgrimme overalt i verden og Caminoens ånd vil fortsætte med at brede sig til andre.

Her i bladet er der en 'annonce', der henviser til, at filmen kan bestilles direkte fra USA på DVD eller BluRay – begge med undertekster på 10 sprog, men desværre ikke dansk, fordi produktionen var færdig. Men hvis filmen bestilles til en streaming, vil der være danske undertekster. Ligeledes vil filmen ved biografforevisninger være med danske undertekster - Se Jens Kjær Olsens artikel om første offentlige danske forevisning. NHL

"Walking the Camino: Six Ways to Santiago" er en prisbelønnet 84 minutters dokumentarfilm, som følger seks pilgrimme i alderen 3 - 73 fra hele verden - deriblandt den danske pige Anne-Marie, kaldet Misa - under deres bestrebelse på at krydse et helt land til fods, kun med rygsæk, et par støvler og et åbent sind.

"Advarsel: Lysten til at komme af sted er stor"

- New York Times

"Inspiration til sjælen"
-Toronto Star

"Et nødvendigt køb for alle, som har interesse for Caminoen"

-About.com

På filmturné i Danmark!

Dokumentarfilmen "Walking the Camino: Six ways to Santiago"

Forfatteren til denne artikel har været drivkræften bag de efterhånden mange fremvisninger af filmen, som er sket rundt omkring i landet. Han indbyder dig til at tage et initiativ til at få vist filmen i din lokale biograf – eller hvor det nu er muligt.

af Jens Kjær Olsen

Lidt baggrund

Du kan få flere oplysninger på filmens hjemmeside <http://caminodocumentary.org> samt i den foranstående artikel i vores blad.

Da den amerikanske filmproducent Lydia B. Smith i 2008 kom tilbage til Californien efter sin Camino vandring besluttede hun, at hun ville lave en dokumentarfilm om Caminoen. Året efter vendte Lydia tilbage til Spanien med et filmhold.

Kort om filmens personer som vi følger I denne prisnominerede dokumentarfilm følger vi 6 forskellige personers 800 km vandring mod Santiago de Compostela i Spanien.

De 6 er Annie, en amerikaner, der går Caminoen af åndelige årsager. Men hun ender i en verden af smerte fordi hun går hurtigt, end hun burde.

Tomás fra Portugal der valgte Caminoen i stedet for en måned med kitesurfing. Også han måtte lide med smerter fra sine støvler samt vabler.

Jack og Wayne er to pensionerede canadere, en Episkopal præst, og den anden en nylig enkemand, hvis sorg stadig er stor.

Misa fra Danmark er på Caminoen for at komme i kontakt med sig selv, men i stedet

ender hun med William, og de to nyder Caminoen sammen.

Sam fra Brasilien forsøger at sætte sit liv sammen igen. Hun håber Caminoen vil hjælpe hende med at overvinde en depression og afklare, hvor hun skal hen i livet.

Tatiana er en af de sjældne pilgrimme, som går med et barn, hendes 3-årige søn. Hun er på Camino af religiøse årsager.

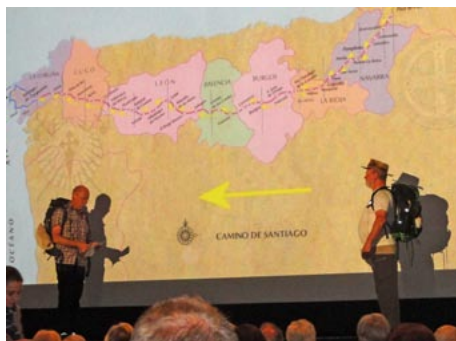
Det tog flere år for Lydia at skaffe midler til filmproduktionen. Vores danske forening støttede bl.a. økonomisk produktionen sammen med mange andre.

I begyndelsen af 2013 var filmen klar til offentliggørelse og Lydia tog på turnéen tværs over USA med filmen

Med mere end 250.000 personer fra hele verdenen der årligt vandrer på Caminoen, har der været en overvældende stor interesse for at se dokumentaren. Men selvom det nu er mere end 2 år siden at filmen blev produceret og vist i USA, er den endnu ikke nået verden rundt. Her i foråret bliver den fx vist i flere biografier i Australien og New Zealand samt Italien.

I Danmark viste Niels Henrik Lieberkind filmen første gang i Danmark ved vores årsmøde og generalforsamling den 25. oktober 2014 på Marinegården i Brøndby.

25.marts - Danmarkspremiere
Caminoen har jeg selv gået to gange indenfor de sidste to år. Filmen var et dejligt gensyn med Caminoånden, og den gjorde et stort indtryk på mig.

Jeg syntes at dokumentarfilmen fortjente at blive vist på storskærm i de danske biografer, ligesom Hollywood spillefilmen "The Way" med Martin Sheen om Caminoen. Derfor kontaktede jeg Niels Henrik Lieberkind for at høre, om vi på foreningens vegne skulle lave en Danmarks Premiere i en biograf.

Det blev så til at vi efter aftale med filmproducenten Lydia B. Smith kunne lave en forestilling, hvor overskuddet gik til vores forening. Det var Lydias tak for vores støtte under filmproduktionen.

Det blev en kæmpe succes - alt blev udsolgt den 25. marts i Kulturbiografen i Holbæk! En uge før måtte vi endda flytte til en større sal med plads til 200. Vi havde også en lokal udstyrsforretning Pro-Outdoor, der havde en udstilling i cafeen. Forretningen donerede et pænt beløb til vores forening.

I forbindelse med PR omkring arrangementet gjorde vi meget brug af vores FaceBook gruppe. Derudover fik vi fin omtale

med billeder i vores lokale ugeavis samt Nordvestnyt. Flere i FaceBook gruppen ønskede endda filmen vist lokalt - lige fra Frederikshavn til Bornholm!

28.april - Ishøj Hygge Bio/Ishøj Bio
Næste biograf blev så i Ishøj den 28. april. Sammen med den lokale Caminovandrør og formand for Hygge Bio Michael Brostrøm lavede vi en Camino-café- filmaften. Igen var der fin foromtale i den lokale presse. Til denne filmforevisning havde vi fået lavet danske undertekster.

Før filmen gav vi en kort intro og efter filmen gav et lille show, om hvad vi hver især havde i vores rygsæk. Det blev en overvældende succes - 230 deltagere! Alt udsolgt igen!

2. juli - Kolding - Nicolai Biograf & Café
Filmen blev vist i 1 uge.

25. august - Brandbjerg Højskole - Vejle
Den 25/8 kl. 19.30 bliver filmen vist offentligt på Brandbjerg Højskole. Hvor skal filmen vises næste gang i Danmark?
I efteråret og vinteren tager vi igen rundt med filmen.

Vi giver en kort intro før filmen.
Kontakt jeres lokale Biograf om vi kan lave en Camino-filmaften.

Vi kontakter derefter producenten omkring økonomi.

Foreningens Caminofilm-gruppe kan kontakte via vores Sekretariat.

sekretariat@santiagopilgrimme.dk

Jens Kjær Olsen, Holbæk -

<http://caminokjaer.blogspot.dk/>

Jakob Maurerdræber i Clavijo

For 20 € kan man fra Logroño komme en tur til borgen Clavijo, hvor Santiago for første gang viste sig i skyerne og vendte slaget mod muslimerne til de kristnes fordel – og skaffede sig tilnavnet, Mataro, Maurerdræberen. En spændende omvej.

af Nils Hartmann

På pilgrimsvejen fra Viana til Logroño i Rioja-distriktet passerer man i nogen afstand Clavijo. Stedet spiller en afgørende rolle for myten om Jakob som den sagnomspundne kriger, der kæmper på en hvid hest mod maurerne. Vi havde gået på strækningen to gange uden at få tid til at aflægge et besøg, men i oktober 2014 var vi der igen, og da vi overnattede i Logroño, afsatte vi en dag til en tur til Clavijo. En taxa (20 euro) bragte os de ca. 17 km ud til den lille middelalderlandsby med den imponerende borg.

Det er en brat opstigning ad små stier for at komme op til selve borgen, der troner på en bjergknode højt over byen. Man fornemmer let, at det i middelalderen må have været en nærmest uindtagelig fæstning. Ved indgangen fortæller en opslagstavle om slaget ved Clavijo i 844 (nogle kilder siger, at året er 843), og der findes mange bøger med fremstillinger af det berømte slag.

Kilder og myter

Den ældste kilde med omtale af Clavijo stammer fra 1100-tallet, altså længe efter begivenhederne. Den blev nedskrevet af Pedro Marcio, en lærd skriver ved katedralen i Santiago de Compostela, som hævder, at han kopierer et andet dokument fra 800-tallet, hvor kong Ramiro 1. giver en række donationer til katedralen som tak for sejren i kampen ved Clavijo. Pedro Marcios dokument indeholder imidlertid en række historiske og kronologiske fejl, som får nogle historikere til at tvivle på dets ægthed.

Men er det hele så en opdigtet historie? Næppe. Andre historikere mener, at den fortælling, som Kastiliens konge Alfonso den Vise (1252-1284) får nedskrevet godt 100 år efter Pedro Marcio, rummer den virkelige baggrund for legenden.

Lad os rejse tilbage i tiden til midten af 800-tallet. Muslimerne har herredømmet over store dele af Spanien. Alligevel er Galicien, dele af Leon, Asturien, Cantabrien og de baskiske områder ikke blevet indlemmet. I de fattige kystområder begynder de kristne at organisere sig, men muslimerne lader dem stort set passe sig selv. Tingene er anderledes i de østlige kristne områder: la Rioja, Navarra, Aragonien og Kastillien. Det er rige områder, der har været krydset af handelsruter helt tilbage fra romertiden. Navarra og Aragonien er under muslimsk kontrol, Rioja er det delvis, mens de øvrige områder ikke længere er under muslimsk styre.

Asturien regeres af kong Ramiro 1. (regerer 842-850), en sand korsfarer med beslutsomhed og tro på, at han er skabt til at føre krig mod muslimerne. Hans banner er som en korsridders, et rødt kors på hvid baggrund. For ham er monarkiet arveligt, men han lever i konstant angst for truslerne fra de stærke muslimske herskere i La Rioja og La Bureba (Burgos).

Ramiro 1. føler sig ydmyget af muslimerne, og derfor indkalder han kristne ridde- re til kamp. Han fører selv sin hær til det mest kritiske område: La Rioja. Kilderne siger, at den mauriske hær bliver anført af ingen ringere end den frygtede emir Abderramán 2. Da de kristne ankommer til byen Najera, bliver de overrasket over det store opbud af mauriske krigere. De kristne kæmper bravt, men de er langt i undertal og bliver tvunget til at søge tilflugt i borgen i Clavijo. Vi kan forestille os, at de kristne tropper er udmattede og på randen af fortvivlelse.

Men om natten får kong Ramiro en drømmevision. I drømmen ser han en ridder på en hvid hest, der lover at kæmpe ved hans side og bringe sejr over muslimerne. Kongen mener, at ridderen må være apostlen Jakob, Spaniens skytshelgen, og da han spørger, hvem han er, forsikrer han, at han er selveste Santiago.

Næste morgen, den 23. maj 844, da slaget begynder, viser Sankt Jakob sig som lovet. Han kommer galoperende på en hvid hest i fuld udrustning med et sværd i den ene hånd og et hvidt banner i den anden. De kristne sejrer, og 70.000 muslimer bliver dræbt. Det er denne myte, der gør Jakob til "Maurerdræberen: Matamoros".

Sankt Jakob og El Cid

Der findes særlig i Spanien mange fremstillinger af Jakob som stridsmand, ofte som rytter på en hvid hest i kamp mod maurerne. Gennem disse fremstillinger bliver Sankt Jakob på sin vis identisk med den spanske nationalhelt El Cid: en heroisk figur, der rider på en hvid hest og fører de kristne til sejr. Ligheden i skildringen af de to nationale religiøse helte er stort set ens, når det kommer til de fire primære symboler: sværdet, banneret, den hvide hest og muslimer, der ligger døde for foden af den sejrende korsfarer. Banneret er symbol for sejr, ligesom den hvide hest, der ligeledes symboliserer den åndelige renhed hos kristne, som vil renses fra det røde blod fra de vantro muslimer. Sværdet er symbol på heltens uovervindelige magt og autoritet og samtidig symbolet på retfærdighed.

I dag er vi lidt mere følsomme over for religiøse krige og det at dræbe hinanden i Guds eller Allahs navn. Det betød bl.a. at statuen af Sankt Jakob i katedralen i Santiago de Compostela, der viste Jakob som murerdræber, i 2004 blev erstattet af et mere godartet billede af ham som pilgrim.

Samtidig blev de vantro og nedkæmpede maurere ved hestens fødder dækket af blomster. Det skete bl.a. for ikke at krænke muslimerne. Der var altså tale om en slags politisk korrekthed. I 1990 var der 100.000 muslimer i Spanien, men i 2014 er tallet steget til over en million.

PS: Da vi besøgte Clavijo var der kun én bar i byen, og den solgte ikke mad, kun snacks og drikkevarer. Så tag noget spiseligt med på turen derop.

På Hærvejen – fra Bække til Immervad Bro

En beretning om otte seniorers vandring på Hærvejen.

af Emil Jespersen, Arne Bruun og Jens Peter Jessen

Med vikingeskibssætningen nord for Bække som udgangspunkt starter vores vandring på Hærvejen mod syd. Vi er otte mænd i alderen 61 – 75 år, som har aftalt at vandre sammen.

Vejret er denne dag først i juni overskyet, lidt køligt, og flere gange tænker vi på at gøre regntøjet klar. Heldigvis bliver det kun til lidt støvregn og et par dryp.

Vi er noget spændte på, hvordan det skal gå med oppakningen på ryggen. Der er et par erfarne vandrere i flokken. Både fra Caminoen og fra ture i Grønland. De fleste af os skal ud og prøve kræfter med oppakningen uden større erfaring. Nu skal det hele spæn-

des ordentligt på, og der er gensidig hjælp hermed. Vi ved godt, at en rygsæk der sidder dårligt, kan begynde at gnave ret hurtigt. Så bliver der kastet vurderende og kritiske blikke på de enkelte rygsække. De ser meget forskellige ud, både i udformning og størrelse. Derefter bliver der talt om vægt. Den er også meget forskellig. Der mumles om at 8 kg er meget passende for vores tur med tre overnatninger, og det kommer frem, at den vægt overskrider de fleste med flere kg.

Det meste af dagen kommer vi til at gå på asfalterede veje. Den første strækning har ikke noget særligt at byde på, men vi begynder efterhånden at mærke tyngden af rygsækken. Nogle mere end andre. Sidst

på formiddagen når vi frem til den lille by Læborg, hvor vi bliver ledt tæt forbi Vejen Friskole. Endnu et eksempel på en nedlagt kommuneskole, som bliver friskole. Her ligger en masse børn fra skolens SFO. Ved et bord uden for SFO'en sidder pædagogerne Alice og Charlotte og holder øje med børnene. Der står en termokande foran dem, og Emil ser det straks og spørger dem, om de giver en kop kaffe. Det er meget flinke mennesker, som straks siger ja, og det bliver til en hyggelig snak og det første hvil.

Inden vi kommer ud af byen, er vi lige forbi kirken for at se runestenen med værnende torshamre og stenhuggerens visitkort fra et tidligere kløvningsforsøg. Vi kommer nu kort efter på mindre veje. For første gang må vi gå ad smalle spor med græs og vilde planter på begge sider. Ved en gård får vi følgeskab af en hundehvalp, som åbenbart finder os så interessante, at vi ikke kan slippe af med den. Det ender dog med, at en minkfarmer senere på turen fragter den tilbage til ejeren.

Ikke længe efter at vi er sluppet af med hunden, støder vi på en smukt udskåret kvindefigur, der bærer på en kirke. Alt sammen i samme stykke træ. Ved at bukke sig ned kan vi på et skilt læse, at det drejer sig om Den hellige Gertrud, som er de syge, fattige og fremmedes beskytter. Nu er de første virkninger af marchen ved at melde sig, og vi begynder at tænke på, at noget af bagagen måske kunne undværes. Vi når frem til Vejen, og nu tænkes der på aftensmad. Et indkøb hos slagteren løser problemet. Det skal bare varmes på herberget, men det er en ekstra vægt, som vi må skiftes til at bære.

Fra Vejen vandrer vi videre mod Skibelund Krat. Undervejs observerer vi både lamaer og en kamel. Senere på vores vej lyder nattergalens sang, og den følger os hele vejen til den gamle grænse med Frihedsbroen over Kongeåen. Nu venter den lange, udmattende og strenge strækning fra asfaltvejen langs åen og frem til herberget.

Fremme ved målet, erkender vi alle, at dagens distance på 24 km er i overkanten af vores fysiske formåen, og det er befriende at få støvlerne af og nyde en kop frisklavet kaffe.

Herberget Kongeåen ligger i smukke omgivelser, og faciliteterne er i orden. Der er rent og velholdt overalt. Efter spisningen bryder solen frem, og vi går alle en tur ned til udsigtspunktet med et fantastisk vue over ådalen.

Næste dag står vi op i strålende sol, og alle starter ud i korte bukser. Værten transporterer rygsække videre til næste herberg, så man kan slippe for de ekstra kg på dagens vandring. Vi følger Kongeåen ad smalle stier ca. 5 km. Det er en særdeles smuk tur med

nattergalens sang som baggrund. Ved den smukke Knagmølle drejer vi ind på asfaltvejen og bevæger os nu i det åbne landskab, indtil vi forsvinder ind i den langstrakte skov mod Jels. Undervejs er der tid til at behandle vabler og lave kaffe over blus.

Hos den lokale bager i Jels køber vi kaffe og brød og får en lille pause. Senere går nogle af os på Motel Jels for at spise frokost. Her laver vi en aftale med kokken om at bringe aftensmad ud til vores overnatningssted. Før vi tager fra byen bliver det til indkøb af lidt små fornødenheder i Brugsen. Frem mod Ellegård går ruten igen gennem skov. Halvvejs inde mister vi orienteringen, da vi kommer på cykelruten i stedet for vandrestien. Vi kommer for tidligt ud af skoven et helt forkert sted, og vi må ind i den igen. Efter at korteksperterne har diskuteret frem og tilbage, bliver vi med lidt hjælp fra en cyklist ledt på rette vej via en afmærket blå sti. Tre km ekstra giver Troldeeskoven, og endnu mere udmattede end dagen før når vi målet. Dagens samlede distance bliver 26 km.

Sommeren er kommet, og vi nyder wiener-schnitzelen i det fri på Ellegård

Næste morgen laver vi igen en aftale med værten om transport, og et par stykker mere har brug for aflastning. Nu venter den smukkeste del af hele vores tur. Vi følger en sti langs Nørreå. Landskabet er en smuk blanding af åløbet, engarealer og storslåede bakkelandskaber. I Vojens spiser vi frokost og bestiller aftensmad til udbringning.

Resten af dagens tur går gennem et kupe-ret skovområde, og vi kommer også forbi små bebyggelser med meget velholdte huse og gårde. Lige før målet passerer vi et søområde, og for enden af dette ligger den

smukke gamle Tønning Mølle, som i dag er museum. Dagens distance er 24 km.

Tønninggård ligger meget smukt og er særdeles velholdt. Der er fine faciliteter overalt. Her møder vi nogle vandrere, som er kommet sydfra, og vi udveksler oplevelser og erfaringer. I en af længerne er der indrettet et landbrugsmuseum, som er værd at gæste.

Vi slutter dagen med endnu et festmåltid, nok noget atypisk for pilgrimsvandrere.

Sidste dag slutter vi med en kort tur på 12 km til Immervad Bro.

Fra herberget vandrer vi ad smalle stier i nyslået græs mod byen Vedslet. Vi bliver meget overraskede over at komme forbi en italiensk café i et område, som ligger langt fra alfarvej.

Efter Vedslet går turen ad grusveje gennem det åbne landskab, og efter nogen tid er vi fremme ved herberget Immervad. 200 meter herfra ligger den berømte bro.

Her slutter vores vandring efter ca. 86 km, og hjemturen til Horsens foregår med taxa og tog.

Det lærte vi:

- at** oppakningen skal være lettest mulig
- at** fodtøjet skal være afprøvet og i orden
- at** første dags distance ikke må være for lang
- at** man skal være opmærksom på flåter og få dem fjernet hurtigt
- at** man skal tjekke herbergernes faciliteter på forhånd

Danske pilgrimsveje

Hærvejen – en dansk Camino

Mellem Viborg og grænsen ligger udmærkede herberger på snor og der er indkøbsmuligheder under vejs. Stækningen er velegnet at gå - som en forsmag på Caminoen i Spanien. I maj holdt turistorganisationerne ved Hærvejen en temadag i Viborg for at varme op til en ny organisation for hele Hærvejen – også nord for Viborg mod henholdsvis Frederikshavn og Hirtshals.

af Erik Staffeldt

Med et glimt i øjet og et skævt smil ”leger” visse aktører og interessepersoner med tilknytning til Hærvejen, f.eks. folk med tilknytning til turisterhvervet, med tanken om at få skabt tivoli og vandlande ved Hærvejen. Formålet skulle være at tiltrække flere turister, f.eks. en mønstergruppe, en familie med forældre og børn.

I den anden ende af ”interesseskalaen” findes mennesker, som vil bevare en rolig og fredelig rute.

Denne diskussion dukker op med jævne mellemrum. Hvem (hvilke turister) skal man ”gå efter”, blev der spurgt på en konference for turismen langs hærvejen, indbudt af organisationen Destination Hærvejen midt i maj. Destination Hærvejen får støtte fra kommuner, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, EU samt et par grønne organisationer. Ikke færre end 19 turistbureauer langs Hærvejen fra Frederikshavn og Hirtshals til Grænsen har tilknytning til Hærvejen. Alligevel har man fundet sammen om en fælles hjemmeside, som er ganske omfattende, www.haervej.dk og der er foretaget afmærkning, blå skilte med en hvid gående person.

Der er hidtil og formentlig også i fremtiden lagt vægt på gående og cyklende, der kan komme af sted en eller flere dage. Mens f.eks. Hærvejen på hesteryg ikke er en del af

fokusområdet for turistsamarbejdet.

Det gælder dog ikke for Foreningen Herberger langs Hærvejen, som bl.a. støttes af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme: <http://haervejsherberger.dk/da/>.

Denne opbakning skyldes, at Hærvejen med de herberger, denne forening har aftale med, netop er en meget velegnet træningsmulighed forud for en egentlig pilgrimsvandring på Caminoen i Spanien eller under andre sydlige himmelstrøg.

Hærvejen har da også fået tilnavne som ’den danske Camino’ og ’Den danske Pilgrimsrute’. Historisk set er der næppe tvivl om, at pilgrimme gennem århundreder har benyttet Hærvejen på vandringen fra f.eks. Trondhjem eller Vadstena til Santiago de Compostela eller Rom – præcis som det søges at blive fastholdt ved afmærkning af strækningerne gennem Danmark for at binde de to nordligt beliggende skandinaviske lande sammen med de centraleuropæiske pilgrimsruter.

Kommuner og turistorganisationer langs Hærvejen har tilsyneladende ikke en helt sammenfaldende mening om, hvad man skal stille op med denne Hærvej og hvor meget politisk opmærksomhed og dermed økonomiske ressourcer, man skal give den.

Viborg, Silkeborg, Vejle og Vejen er eksem-

pler på kommuner, der har fokus på Hærvejen og dens "fortælling" og muligheder. I Vejen, hvor Hærvej og Kongeå krydser hinanden, vil man gerne skabe rammer og lade aktører udfylde dem. Der er wi-fi-forbindelser, som vandrere og cyklende kan benytte, informationsskærme, og 14. juni 2015 åbnes en Kongeåsti ved Huset Friheden ved Kongeåen syd for Askov. Vejen kommune ville gerne lave en sti langs Kongeåen og Esbjerg er med, mens Kolding er gået i stå i diskussioner med lodsejerne.

At samle tråde

Hærvejskonferencen i Viborg havde til formål at samle de organisatoriske tråde, skabe personlige kontakter og spore sig ind på brugernes mulige ønsker.

For (pilgrims)vandrere er en umisforståelig mærkningen af ruten en selvfølge. Desuden er det nyttigt at holde sig godt orienteret om indkøbsmuligheder og "vandingssteder", som der kan være god afstand mellem.

Store dele af Hærvejen ligger i det såkaldte udkantsdanmark/velkomstdanmark, som er affolket – også hvad angår butikker, spisesteder, cafeer og overnatningssteder.

Hér er herbergerne langs Hærvejen mellem Viborg og Grænsen meget nyttige. Herberger udenfor byer med indkøbsmuligheder har som regel mad til salg fra en fryser, så man kan tilberede den på stedet. Der er indkøbsmuligheder på alle delstrækninger ad hærvejen syd for Viborg.

Nye salgsboder

Turistorganisationen Destination Hærvejen (Region Midtjylland) og private samarbejder om et nyt tiltag; salgsboder. De er placeret med ca. 10 km mellemrum imellem.

Viborg og Nr. Snede.

Vejboderne kan f.eks. være forsynet med mad og drikke, herunder varmt vand på termokande til kaffe. Hvilket lyder meget relevant henset til de begrænsede indkøbsmuligheder, der er i forvejen. Boder er udformet af turistorganisationen og drives af private i det daglige, så der er følgende forskelligt udbud og åbningstider i de enkelte boder.

Turistfolkene taler også om – som en idé – at iværksætte bagagetransport som på Den franske Camino, ligesom der er forslag om de allerede nævnte vejboder med mad, frugt, varmt vand til pulverkaffe; desuden tales om cykellege, oplysning om offentlig transport til og fra ruten. Hér blev peget på den forholdsvis nye konstruktion teletaxi.

Flere kommuner vil indrette flere såkaldt primitive lejrpladser (med vand og sheltere). Disse faciliteter er lagt ind på de kort, som www.haervej.dk har udgivet. Hjemmesiden indeholder også et interaktivt kort. Dette har dog ikke alle 14 herberger indtegnet. I skrivende stund var seks indtegnet mellem Viborg og Grænsen.

Den fremtidige Hærvejsorganisation, som blev præsenteret på konferencen, vil – selv sagt - ”fremme turismen ved og den rekreative brug af Hærvejen”, bl.a. gennem udvikling af ”værditilbudet til relevante målgrupper”. Der skal udpeges en koordinator og kommunerne opfordres til at udpege en ”Hærvejsansvarlig”, som kan deltage i arbejdsgrupper og være koordinatorens indgang til kommunerne.

Tre medlemskategorier

Man vil danne en forening bag ”et tydeligt ejerskab” med A-partnere, nemlig kommunerne, B-partnere, nemlig virksomheder med tilknytning til Hærvejen, f.eks. hoteller og turistattraktioner, samt netværkspartnere, nemlig foreninger og frivillige med særlig interesse for Hærvejen, som mødes årligt. A- og B-partnere holder foreningen og projektet kørende økonomisk. Bestyrelsen består af kommunernes repræsentanter, A-partnerne, og tre udpeget af B-partnerne. B-partnere kan blive A-partnere ved at betale samme bidrag som disse, nemlig 75.000 kr. årligt. Før sommerferien udsendes opfordring til at deltage i foreningen, som så etableres, og der fastlægges drifts- og udviklingsmodel, hvorefter der er opstart, som det kaldes, af fælles organisering per 1. januar 2016.

”Organiseringen” af Hærvejen syd for Viborg, nemlig i Midt- og Syd-Sønderjylland er mere tydelig end nord for Viborg, hvor der er flere muligheder af vælge imellem.

Hér er der først og fremmest to Hærveje, som deler sig nordpå i Års mod Hirtshals og Frederikshavn efter at være sammenfaldende fra Viborg til Års. Desuden er der en selvstændig cykelrute mod Frederikshavn fra Viborg, der afviger fra vandrevejen på samme strækning.

Nye herberger på vej

Foreningen Herberger langs Hærvejen har fået projektmidler til at finde egnede herbergssteder nord for Viborg over de kommende to år, og lederen af dette udmærkede projekt, arkitekt Andreas Blinkenberg agter at finde egnede herbergssteder langs Hærvejen primært mod Frederikshavn.

Det (tidligere) nordjyske Hærvejs-projekt har brugt de resterende midler til at få trykt nogle hundreder Olavs-skilte og Santiago-skilte. Ønsket er at få dem sat op på udvalgte steder langs hele Hærvejen, som en lille, venlig reklame for, at man går på en europæisk kulturrute. Der er ikke penge tilbage i projektet til at sætte skiltene op, så dette arbejde er overladt til frivillige, der måtte melde sig.

Foreningen af Danske Santiagopilgrimme vil gerne medvirke til at afmærke hærvejene, men endnu i skrivende stund (maj 2015) søges de fornødne ”hænder” til arbejdet.

Tilbage i 2007 præsenterede Kaj Højland Den jyske Pilgrimsrute fra Frederikshavn til Guldbæk 27 km syd for Aalborg, hvorefter man kan vælge en østlig rute via Rebild-Hobro eller en vestlig via Års og Bjerregaard. Se <http://www.santiagopilgrimme.dk/page30/page30.html> Ruten er ikke sammenfaldende med Hærvejsruten, hvilket man skal være opmærksom på vedrørende opmærkningen, ligesom andre ruter nok savner en sikker afmærkning med gule pile og/eller muslingeskal.

Endelig er der kortlagt – på GPS'es - en Hærvejsrute langs Vendsyssels østkyst Søby-Mariager og videre via Viborg til Funder Kirkeby vest for Silkeborg.

Danske pilgrimsveje

Hærvejen – den danske Camino – en Europæisk kulturrute

Succesen med Camino de Santiago i Spanien inspirerer til pilgrimsvandringer overalt i Europa, således også i Danmark. Pilgrimsvandringerne kræver pilgrimsveje og her er vi også godt med i Danmark. I Jylland har arbejdet med pilgrimsvejene naturligt nok taget udgangspunkt i Hærvejen, der er nu er forlænget nordover, så den ikke som hidtil blot udgår fra Viborg. I dette arbejde er der mange interesser, der skal tilgodeses. Artiklen her fortæller om arbejdet og linjeføringerne.

af naturvejleder Tommy Jensen, Nordjyllands Historiske Museum

Hærvejen i Nordjylland

Den 24. maj 2014 kunne kirke- og kulturministeren på Børglum Kloster officielt åbne det nordjyske hærvejsforløb. Hun pointerede i sin tale, ”vi skriver historie ved, at der nu er færdiggjort en pilgrimsrute, en fælles europæisk kulturrute, der forbinder Nidaros, Trondheim i nord med pilgrims-

målene, Santiago, Rom og Jerusalem i syd. Det er i sandelighed en festdag her på Børglum Kloster.”

Hærvejen fra Viborg til grænsen har siden slutningen af 1980’erne eksisteret som vandre- og cykelrute og er kendt ud over landets grænser. I 2010 blev pilgrimsruten

Skt. Olavsvejene i Norge udnævnt til europæiske kulturrute og Hærvejen fra Padborg og nordpå til Viborg udgjorde den danske del af denne rute. Gennem flere år har der været forskellige planer om at videreføre Hærvejen gennem Himmerland og videre op i Vendsyssel. I 2007 i forbindelse med opstarten af projektet "Rekreative ruter" som var et fællesnordisk projekt med nordjysk deltagelse og "Hærvejen – et moderne oplevelsesrum med historiske rammer" som var et tværregionalt projekt i Midt- og Sydjylland, blev mulighederne igen drøftet. I 2011 tog VisitMariagerfjord initiativ til et "pilgrimsmøde" i Hobro og efterfølgende et møde i Hjallerup. Den store interesse for projektet resulterede i at Region Nordjylland indkaldte til et fælles nordjysk møde, hvor der blev fremlagt et konkret forslag til en ansøgning om et forprojekt til Vækstforum Nordjylland. Ansøgningen blev bevilget og forprojektet gik i gang.

De otte deltagende kommuner i projektet var Mariagerfjord, Rebild, Vesthimmerland, Aalborg, Brønderslev, Frederikshavn, Jammerbugt og Hjørring. Derudover var VisitNordjylland og destinationerne partnere i projektet. I det udarbejdede forprojekt står der, "at forprojektet skal afdække mulige ruteforløb og oplevelsesrum og forberede hovedprojektet, der skal etablere hærvejsruten mellem Viborg og Frederikshavn og/eller Hirtshals med tilknyttede overnatningsmuligheder og formidling".

Hærvejens Nordjyske vandreruter og cykelrute

Slutresultatet af forprojektet blev, at en nedsat styregruppe indstillede 2 vandreruter, en vestlige rute Viborg – Hirtshals og en østlig rute Viborg - Frederikshavn samt

en opgradering af cykelruten Viborg – Frederikshavn. Indstillingen blev enstemmigt vedtaget af partnerne.

I vurderingen af de valgte ruter ligger der, ifølge forprojektet, følgende kriterier til grund: Smuk og spændende natur, autentiske vejspor / hærvej, kulturhistoriske steder og erhvervs- og oplevelsesøkonomisk potentiale samt hensyn til allerede eksisterende stier. Disse kriterier gør også, at Hærvejen ikke må betragtes som en autentisk historisk rute, men snarere en skøn blanding af mange interesser samt mulighedernes kunst. Hvor det har været muligt, har man skelet til den tilgængelige litteratur omkring gamle vejforløb og Hærvejens formodentlige forløb. Både Hugo Mathiesen og Mads Lidegaard har givet deres bud på forskellige hærvejsruter nord på fra Viborg, hvilket selvfølgelig også har påvirket ruteforløbet. Nord for Limfjorden har bl.a. C. Klitgaard skrevet om de vendsysselske veje.

De to nye vandreruter nord på er sammenfaldende fra Viborg og følger en rute over Hjarbæk til Skringstrup, videre til Ålestrup og Testrup kloster til Års. Undervejs krydser Hærvejen Skals å, Simsted Å ved Skinders bro og Lerkenfeld å. I Års deler Hærvejen sig og sigter mod de to gamle overgangssteder ved Limfjorden, Aggersund og Aalborg.

Den vestlige rute fra Års til Hirtshals

Den vestlige rute fortsætter over Aggersundbroen mod vestkysten ved Svinklovene og følger herefter over flere strækninger Nordsøstien mod Hirtshals. Ved Hune drejer ruten mod øst for at passere forbi Tise kirke og senere forbi Børglum kloster. Herefter søger ruten atter ud mod kysten og Nordsøstien for endelig at nå færgelejet i Hirtshals og

dermed forbindelsen til pilgrimsruten Skt. Olavsvejen som begynder i Oslo. En smukt og spændende natur har helt sikkert været kriteriet for valget af ruteforløbet her, samt at Nordsøstien allerede er etableret, hvilket har betydet mindre administration i forbindelse med lodsejergodkendelser.

Den østlige rute fra Års til Frederikshavn

Den østlige rute går gennem det centrale Himmerland, fra Års til Skivum krat og videre over Sønderup å. Ud fra et formidlingsmæssigt synspunkt bliver det nu interessant, idet Hærvejen fortsætter gennem museets arbejdsmark. Hærvejen passerer det spændende område ved Nihøje, Frenstrup hede med oldtidshøje og gamle hulveje og videre til Svenstrup. I stedet for at søge ned mod Østerådalene går Hærvejen vest om det store indkøbsområde, City Syd, herfra over Sorthøj og Mølleparken og ind langs Vesterbro for at krydse fjorden via Limfjordsbroen. På Nørresundby siden drejer ruten mod øst og følger et stykke af Hærvejens cykelrute langs motorvejen. Syd for Vodskov krydser ruten motorvejen og fortsætter gennem Hammer Bakker. Omtrent ved Nørre Ravnstrup gods forlader Hærvejen igen museets arbejdsmark og fortsætter videre til Klokkeholm. Hærvejen følger nu en rute gennem den nordlige del af den skønne Jyske Ås og videre mod Frederikshavn. Fra Frederikshavn er der forbindelse til Skt. Olavsvejen i Oslo og Klosterleden i Göteborg, der leder til et andet stort pilgrimsmål, Vadstena.

I forbindelse med Aalborg kommunes planlægning af ruteforløbet gennem Aalborg og Hammer Bakker, indsendte Nordjyllands Historiske Museum et forslag til et ruteforløbet. Ønsket var, at lade Hærvejen følge

Østerådalene fra Svenstrup ind til Vor Frue Kirke og videre ad Algade forbi Gråbrødre Kloster Museum, Budolfi Kirke og Aalborg Historiske Museum. På nordsiden af Limfjorden skulle ruten dreje mod vest langs fjorden og derefter op til Lindholm Høje. Det ville have givet mulighed for at præsentere nogle af Aalborgs vigtige kulturhistoriske lokaliteter. Fra Lindholm Høje var forslaget at ruten fortsatte mod Vestbjerg, forbi både Sulsted kirke og Hammer kirke til Grindsted. Desværre valgte Aalborg Kommune at fastholde deres eget ruteforløb med henvisning til, at museets forslag krævede for store kommunale ressourcer for at opnå enighed med lodsejerne i Hammer Bakker.

Hærvejens Nordjyske cykelrute

Hærvejens cykelrute har eksisteret siden 1989 og er i dag en del af Euro-velo ruterne, særlige kulturelle cykelruter i Europa udpeget af EU.

Fortsættelsen af Hærvejs cykelruten tager sin begyndelse i Viborg og føres nordøst ud mod Hobro og ind i museets arbejdsmark ved Lindum skov. På cykel passerer man Fyrkat og krydser via en anlagt cykelsti Onsild ådal. Herefter fortsætter ruten mod Rold skov, og slår inden da et slag omkring Cirkusmuseet i Rold. Ruten er hovedsagelig anlagt på små biveje. I Rold skov følger ruten små skovveje forbi nogle af Rold skovs bedste naturperler. Ruten fortsætter mod Aalborg og passerer igennem landsbyen Volsted, som er en af de få nordjyske fortelandsbyer. For at undgå for megen trafik omkring Aalborg drejer ruten ind i Østerådalene, og ledes ind i Aalborg midtby. Nord for Limfjordsbroen er cykelruten sammenfaldende med vandreruten gennem Hammer Bakker og forlader museets arbejdsmark. Ruten fortsætter til Dronninglund

og op gennem Jyske Ås for at slutte i Frederikshavn. Rutens forløb gennem Syd og – Østhimmerland giver cyklisterne masser af smuk natur – og kulturoplevelser, for slet ikke at glemme ruten gennem Jyske Ås.

Den Nordjyske Hærvejs potentiale

Hærvejens status som den danske del af den europæiske kulturrute, Skt. Olavsvejene er af stor betydning, da Hærvejen hermed er rykket op i superligaen af vandre-ruter i Europa, som f.eks. pilgrimsruterne til Santiago de Compostela, også kendt som Jakobsvejen eller Caminoen og pilgrimsruten Via Francigena fra Canterbury til Rom. Man kan nu vandre eller cykle gennem Jylland af afmærkede ruter fra Padborg til Frederikshavn eller Hirtshals, hvilket er meget væsentligt. Det giver mulighed for på egen hånd at opsøge de kulturelle steder, man selv finder interessant eller man kan deltage i natur- og kulturvandring på udvalgte strækninger. Hærvejen kan også være med til at trække nye

kulturturister til Nordjylland. Mon ikke at vandrere med rygsæk og vandrestok med tiden bliver et nyt islæt i f.eks. Aalborgs bybilledet?

Når byggestøvet på Hærvejen har lagt sig, ligger der et større arbejde med at forbedre og udbygge infrastrukturen med overnattingssteder og indkøbsmuligheder. En meget væsentlig del af Hærvejens identitet er fortællingen og formidlingen langs ruten, og det er denne opgave, som er interessant for museerne i årene fremover. Der allerede været arrangeret flere dagsvandring som ”I pilgrimmenes fodspor” med fokus på at vandre som pilgrim gennem det middelalderlige Aalborg ad pilgrimsvejen mod Svenstrup og derfra videre ned i landet mod Europas pilgrimsveje. Med Hærvejens indtog i det nordjyske er der nu en enestående mulighed for at formidle landskabet, de gamle hærvejsforløb og vejssystemer, stude-driften og de gamle overgangssteder både i Himmerland og i Vendsyssel.

Camønoen –

”Kongerigets venligste vandrerute”

Hvis du lige lukker øjnene et øjeblik og forestiller dig hav, sol, klint, skovbund og de venligste ildsjæle, som er klar til at tage imod pilgrimme og andre på vandring. Så har du et godt billede af Camønoen - Danmarks nye vandrerute, der åbner i påsken 2016. Det mærkelige navn er naturligvis en kreativ sammenblanding af Caminoen og øen Møn. Artiklen her er tænkt som en appetitvækker. I næste nummer af Pilgrimmen er det hensigten at fortælle mere konkret om mulighederne.

af Anette Syska

Camønoen er 175 km vandring på Møn, Nyord og Bogø. Ruten går langs hav, gennem skov, på glemte stier og forbi forhistoriske jættestuer. Her lever magien, stilheden, fordybelsen og naturen i bedste samspil med hyggelige overnatningssteder og ildsjæle, som er parate til at gøre vandringen til en af de oplevelser, der er værd at samle på. Du kan enten vælge at vandre alle 175 km. Men det er også muligt at gå færre kilometer og få fine oplevelser med i rygsækken alligevel. På Camønoen bevæger du din sjæl til sundhed, ro, viden og oplevelser. Velkommen udenfor!

Pilgrimsvandringer på Camønoen

Langs Camønoen findes nogle af Danmarks smukke kirker. Flere af dem er udsmykket med kalkmalerier af Elmelundemesteren helt tilbage fra 1500-tallet. Kalkmalerierne blev senere kalket over, men genopdaget i 1880'erne og de karakteristiske malerier i rødbrun, pastel og gul, grøn, blå og sort beundres af mange turister hvert år.

Netop kirkerne og deres karakteristika, er en af de fortællinger Camønoen sætter fokus på. Flere kirker har allerede skabt steder til fordybelse for Camønoens pilgrimme.

Præster vil holde særlige andagter for pilgrimme og i Stege er der åbnet helt nye pilgrimsboliger og en have i Morten Reenbergs Gård.

Camønoens ildsjæle

Hele vejen langs ruten er ildsjæle ved at forberede sig til at vandrere fra hele verden kommer forbi. Der er nu over 100 ildsjæle med i netværket og de tilbyder alt fra et æble fra haven til rebslagning, musik ved bålet, meditation og fortællinger om den stjernehimmel, du skal sove under. Ildsjælene er både private, foreninger og erhvervsdrivende, som alle glæder sig til at invitere indenfor i den særlige ø-kultur, som gør Camønoen helt særlig.

Camønopauer

Når Camønoen åbner, står ni Camønopauer klar til vandrere. Pauserne er placeret med ca. en dagsvandring imellem og det er her vandrere kan få læ og ly, fyldt vanddunken, være med i det lokale liv, proviantere, finde overnatning og få mere at vide om den videre vandring. Ruten bliver samtidig skiltet, så der er rig mulighed for at tage en digital detox og vandre i livets hastighed. Det lyder da ret fint ikke?

Møns Museum bliver udgangspunkt for vandringen

Hvad har et museum nu med vandring at gøre? En af idéerne bag Camønoen, er at koble kulturhistorie, natur, gastronomi, astrologi og lokale oplevelser i ét stort netværk, i én samlet oplevelse. Idéen er udviklet af Møns Museum som i samarbejde med Vordingborg Kommune er i gang med at realisere planerne. På Møns Museum kan vandrere købe vandrekort, sidste øjeblikks grej, få hjælp til ruten og der bliver også mulighed for at overnatte i en af museets længer.

For Møns Museum bliver også en Camønopause. I juni 2016, åbner samtidig en helt ny udstilling, som bringer stederne indenfor og giver alle mulighed for at fordybe sig i fortællinger fra Camønoen helt fra oldtiden og frem til mands minde. Glem alt hvad du troede, du vidste om museer!

Hvornår kan jeg vandre?

Camønoen åbner for pilgrimsvandring i påsken 2016. Men den store sommeråbning sker den 18. juni 2016, hvor vi inviterer til at vandre fra Camønopauerne og ind til en fest i Stege. Man kan nu godt vandre allerede nu. For ruten findes derude med stier og det hele. Den er bare ikke skiltet som Camønoen, netværket er ikke helt klar og ruten bliver også forbedret, så den også går ud på Nyord og Bogø. Men hvis du ikke kan vente til 2016, kan du følge skiltningen på Møn Rundt-ruten.

Vi er i fuld gang med at udvikle vandrekort, hjemmeside, bygge Camønopauer, lave udstilling og skilte ruten. Hvis du har lyst til at følge med i det hele eller læse mere om Camønoen, så finder du adresser og kontaktoplysninger i boksen nedenfor.

Vi glæder os til vandring i livets hastighed!

God Camøno!

Fakta

Camønoen er støttet af Realdanias Stedet Tæller kampagne. Formålet med kampagnen er at vise nye veje til, hvordan man forbedrer livskvaliteten i yderområderne med udgangspunkt i de særlige potentialer og kvaliteter, som findes netop her.

Kalender

Påskén 2016 – Camønoen åbner for pilgrimsvandring

17. – 19. juni 2016 – Officiel åbning med fest den 18. juni 2016.

Kontakt

www.empiregaarden.dk
www.facebook.com/Camoenoen

På vandring med en pilgrimspræst – med kritisk tilbageblik og håbefuldt fremsyn

Anette Foged Schultz har skrevet en bog om at være pilgrimspræst og hvad det giver af oplevelser, refleksioner - og drømme. Redaktionen har bedt Anette om at fortælle lidt om bogen, og vi får også en læseprøve. Bogen er anmeldt efter artiklen.

af Anette Foged Schultz

I juni 2015 udkom min bog: På vandring med en pilgrimspræst – med kritisk tilbageblik og håbefuldt fremsyn. Bogen er skrevet med udgangspunkt i de erfaringer jeg har gjort gennem de seneste 22 år, som pilgrim og som præst. Først ansat i et fynsk landsogn som sognepræst og siden 2009 ansat i Viborg stift, som Danmarks første pilgrimspræst.

Mit udgangspunkt i bogen er pilgrimsvandringen – i særlig grad min allerførste vandring tværs over Spanien til Santiago i 1999 – som gjorde et dybt indtryk på mig og som siden kom til at præge mig både arbejdsmæssigt og personligt. Jeg ved, at mange Santiagopilgrimme har haft lignende erfaringer med vandringen. Den bevæger os og påvirker vores videre færd i livet, uanset hvor vi bevæger os hen efter endt vandring.

Da jeg kom hjem efter min første lange vandring, blev jeg opfordret til at indgå i et fynsk kulturprojekt af Fyns Amts kulturudvalg. Opgaven de gav mig lød på ”at genfinde gamle pilgrimsveje på Fyn og arrangere pilgrimsvandring dér.” Det var en utrolig spændene opgave, som resulterede i den første officielle pilgrimsvandring i Danmark efter reformationen i 2001. Efter et par år dannede vi foreningen Fynsk Pilgrimsvandring, som stadig afholder pilgrimsvandring på Fyn hvert år i Pinsen. I de efterfølgende år fyldte pilgrimsvandringen meget i mit liv - også som præst i Folkekirken. Jeg forsøgte, at integrere pilgrimsvandringen i kirken og det lyder sikkert mærkeligt i dag, hvor så mange kirker landet over har pilgrimsvandring som en del af kirkens liv, men dengang syntes man, at det var en mærkelig katolsk ide, som ikke hørte hjemme i vores sammenhæng.

I disse år arbejdede jeg også intenst med at forsøge at finde ud af, hvad det var i tiden, som fik så mange mennesker fra hele verden til at bryde op og begive sig på pilgrimsvandring. Det er jo et gammelt kristent ritual. Hvad var det, der gjorde, at så mange følte sig – og stadig føler sig – draget ud på de lange vandringer. Jeg forsøgte, at ”vandre mig til en forståelse af pilgrimsvandringens inderste væsen” og prøvede på at integrere dét, jeg fandt frem til i de kortere vandringer, jeg lavede i kirkelig sammenhæng.

I 2009 fik jeg som pilgrimspræst i Viborg stift en opfordring fra forlaget Alfa. De bad mig skrive om mine erfaringer fra pilgrimsvandringen og fra arbejdet med pilgrimsvandringen i kirkelig sammenhæng. Først for et års tid siden tog jeg opfordringen op og har gennem det seneste år arbejdet med bogen, som nu er udkommet. Jeg håber, at Santiagopilgrimme kan få glæde af at læse med.

Uddrag af bogen:

Danske Santiagopilgrimme

Tro er at løfte sin stemme, der hvor min fjende har magt, tro er at satse på håbet udsat for verdens foragt.

HØJSKOLESANGBOGEN 83 V. 6

DAGBOG

Det er en sommeraften i juli 2011. Vi sidder samlet omkring bordet på Hervejsherberget ved Hald Hovedgård. Vi er 20 pilgrimme og vi er på vej mod Santiago. Tidligere i dag har vi – efter en indledende andagt i Viborg Domkirkes krypt – vandret den første strækning fra Viborg til Hald. De første 13 km ud af den planlagte strækning på omkring 3700 km. Vandringen skal foregå over flere år. I år vil vi vandre i 14 dage ad Hervejen til den dansk-tyske grænse. Næste år fortsætter vi videre mod Bremen og året efter videre sydpå – und so weiter – indtil vi når Santiago.

Gruppen består fortrinsvis af garvede vandrere. Mange af dem har tidligere vandret ad Camino de Santiago. Typisk fra Ronchevalles i Frankrig og de 800 km ud til Cap Finis Terre. Så deltagerne ved, hvad de går ind til. Der er en god stemning denne aften.

Jeg opfordrer til, at vi præsenterer os selv og hver især siger lidt om, hvad det er, der har fået os til at melde sig til denne vandring. Det er tydeligt, at fascinationen af den meget lange vandring fra ens hjem og ned igennem Europa har været motivationen for mange. Det, at træde ud af sin hoveddør og bare begynde at gå. Dag efter dag. Så enkelt, som det kan være. Den drøm har pilgrimmene i denne gruppe lyst til at virkeliggøre.

Jeg har udbudt vandringen som en vandring i sand pilgrimsånd: Vi bærer hver sin rygsæk. Vi bærer os selv og vort eget. Ingen følgebiler. Vi skal finde ud af det og finde vej undervejs. Sammen. Bemærkelsesværdigt mange meddelelser, at de ikke er vant til at vandre i en gruppe og mange har betænkeligheder ved netop dette. At skulle vandre sammen med andre, som man ikke kender. Det er en fælles erfaring fra lange vandringer, at man finder ind i sit eget tempo under vandringen. Og at det faktisk er lige så svært at skulle gå langsommere, end det er naturligt for en, som det er, at skulle gå hurtigere, end man egentlig kan. Det er noget af det fine ved pilgrimsvandringen, at der er mulighed for at finde ind i ens egen rytme. Vi ved alle, hvor vigtigt det er, ikke at presse sig selv. Derfor er der sammen med begejstringen en betænkelighed: Hvordan skal det nu gå?

Jeg lægger op til, at vi skal forsøge at se gruppen som én organisme. Vi er ikke fremme ved dagens overnatningssted, før den sidste er fremme. Jeg opfordrer til, at vi har dette fokus. At det vigtigste under vandringen er, at vi sammen kommer frem. At vi hver især tager ansvar for os selv og for gruppen.

Vi går til køjs i den nøgne og primitive sovesal. Med store forventninger til dét, der ligger foran os.

SINDBILLEDE

Hun bider tænderne sammen
Snører vandrestøvlerne godt til
Hun vil gennemføre denne vandring
Hun vil være med

Dagene har været lange
Af og til er de gået vild
Hun er træt
Allerede fra morgenstunden

Fødderne smerter for hvert skridt hun ta'r
Hver dag ender hun bagude
og mærker fortvivlet
at hun ikke kan følge med
At hun ikke slår til
Kræfterne mangler
Hun er ikke stærk nok

Hun genkender følelsen fra livet derhjemme
Når hun ikke kan følge med der
Hun anstrenger sig
Anstrenger sig
for at følge det høje tempo på arbejdet
Der er pres på
Opgaverne ligger i bunker og venter
Hun anstrenger sig for at slå til
i den sammenbragte familie
Være god nok
til alle
Kæmper for anerkendelsen
for at få plads til
at være den, hun er

En tidlig morgen da de vandrer
ad en smal sti
langs Gudenåen
glider hun

Med rygsæk og vandrestav
og det hele
falder hun
pladask i vandet

Hun både græder og griner
på samme tid
da de andre trækker hende op
drivende våd
på landjorden igen

Og hun gir op og gir slip

Hun ved det godt
Hun bliver aldrig god nok
Men hun er i live
og vil inderligt gerne være det
I dag

REFLEKSION

En af gaverne i arbejdet som pilgrimspræst var det samarbejde, jeg fik med Danske Santiago Pilgrimme. En stor landsdækkende pilgrimsforening, der er optaget af vandringer, og det, den gør ved et menneske. Santiagopilgrimme mødte mig uforbeholdent og havde viljen til at få det bedste mulige ud af samarbejdet. Det var stort at vandre med denne gruppe ad Hærvejen til grænsen. Ned over Jyllands højderyg. I sol og regn. Gruppen fik et fornemt samarbejde. Min ledelse af gruppen bestod først og fremmest i at vise tillid til deltagerne og opfordre til, at vi alle tog et ansvar for vandringer. På en meget fin måde kom hver enkelt til at bidrage med det, der var vedkommendes styrke.

Der var nogle stykker, som hurtigt viste sig at have erfaring med og interesse for at læse kort og finde vej. En 4-5 stykker, som hver aften påtog sig at se på kortet og overveje, hvilken vej vi skulle følge næste dag. Om morgenen var de fra begyndelsen i front og ledte os på vejen. Hvis der var usikkerhed om retning og vej, diskuterede de det og tog en beslutning på gruppens vegne.

Der var en del, der var forholdsvist fysisk stærke. De påtog sig på skift at tage bagtroppen, så ingen skulle blive ladet alene tilbage eller fare vild. To kvinder påtog sig at være særligt opmærksomme på en ældre mand, der viste sig at være syg, men som insisterede på at fortsætte vandringer.

Jeg oplevede, at jeg, som leder, kunne koncentrere mig om morgenandagt og aftenandagt og om samtaler med dem, der ville tale med mig undervejs. Med jævne mellemrum samlede jeg gruppen og gav hver enkelt mulighed for at udtrykke, hvordan

han eller hun havde det. Samlingerne var særlig vigtige, hvis der opstod misforståelser undervejs. Så betød det meget at få talt ud og talt sammen og igen finde fælles fodslag. Sammen fik vi en fantastisk vandring den sommer, som jeg sent vil glemme.

På vandring med en pilgrimspræst

Anmeldelse af sognepræst Julie Goldschmidt

Fra bogens bagsidetekst:

Anette Foged Schultz bevæger sig med stav og stovle, med sjæl og sind, når hun bevæger sig rundt på de danske og europæiske pilgrimsveje. Men hun bevæger sig også med det intellekt, der er alt for skolet – som det protestantiske væsen hun er – og som truer med at hive glæde og gnist ud af livsvejen. Spørgsmålet på vejen bliver: Om ikke der kan findes en bedre balance mellem moderne tilværelsesforståelse, præsteembede og Kristusnærvær.

Bogen er udsprunget af et underskud. Midt i ingenmandsland er den blevet til. Undervejs, i gang med dont og vandringer træder et vakuum frem, og spørgsmålene trænger sig på: Hvordan undgår kirken at drukne i ak-

tivisme? Hvordan undgår menneskenes børn at lande i et åndeligt tomrum? Hvordan navigerer vi udenom præstationssamfundets overfladiskhed? Hvordan finder vi ind til de nære relationer og til et liv i efterfølgelse?

Hvordan får vi stablet en levende kirke på benene? Og hvordan finder vi redskaberne til at være ærlige overfor os selv og hinanden?

Forfatteren går sig i bogstaveligste forstand gennem spørgsmålene. For svarene er ikke nødvendigvis til stede. Går med sig selv og sine mange medvandrere som samtalepartnere og aflæser en længsel efter reform. Bogen er således et indspark til en debat om, hvordan vi kan blive bedre til at være kirke – svøbt i den personlige beretnings greb, hvor læseren bringes et stykke sårbart, levet liv. Værsgo' at vandre med!

Anmeldelse af Julie Goldschmidt:

Anette Foged Schultz har, på baggrund af sit virke som pilgrimspræst, på Fyn og i Viborg stift, og som studenterpræst i Horsens, skrevet en bog om pilgrimstraditionens vilkår i Danmark.

Bogen belyser emnet ud fra fire forskellige vinkler, i det hvert kapitel er bygget op af et salmevers/digt, et dagbogsnotat, et sindbillede og en refleksion - fra overskrift til afrunding. Det er som at se et landskab i forskellige lysindfald, også helt bogstaveligt, da sindbillederne er skrevet ind over forsidens vandringsfoto (i bogen tonet gråt) og dermed til tider vanskeligt at læse, som når man går på en sti i tusmørke og skyggerne forvirrer blikket. Fuld koncentration.

Anette Foged Schultz skriver: ”Man kan ikke tænke pilgrimsvandring uden at tænke forsoningsproces” – og det er der brug for. Bogen igennem er der bump på vejen, i form af den modvillige biskop og modarbejdende kirkepersonale hvor hun kommer frem, og Anette Foged Schultz skriver da også i et sindbillede (s. 134):

”Gud har skabt os med fødder vi går på
Men han har ikke skabt de for små sko
vi tar på”

Anette Foged Schultz var den første præst, der blev ansat til at varetage pilgrimsvandringer i Danmark, og hendes virke bærer præg af at være et pionerarbejde med hvad dér følger af udfordringer.

Folkekirken, som institution, værner sig kun langsomt til en tid hvor længsel efter stilhed, fordybelse og fromhed vinder frem – og selv om der også andre steder end i Viborg stift har virket pilgrimspræster, så lader det til, at arbejdet som pilgrimspræst vandres med nordiske kollegaer og ikke tæt med de danske. På flere måder en ensom og udsat vandring. Fordi Anette Foged Schultz både føler sig modarbejdet af medarbejdere, præster som kirkefunktionærer, i Folkekirken ”Hvad skal vi dog med fromme pilgrimsvandringer?”, og også må se sig uønsket i almindelige pilgrimsforeninger: ”Hvad skal man bruge en præst fra Folkekirken til?” – Foreningen af Danske Santiagopilgrimme er dog positivt anderledes! Mødet med den forening er helt uden vabler og gnavsår.

Bogen hedder ”På vandring med en pilgrimspræst” hvilket måske ikke er helt sandt, da jeg mere følte mig lukket ind i pilgrimspræstens arbejdsværelse end med på vandring. Bogen er et fuldstændig blottet værk,

af samme blottelse som når man, på vandringen, smider alle hæmninger for at få hjælp til at lindre sår og vabler, sorg, modløshed og få mulighed for at dele sin glæde, begejstring og behov for hvile –

Bogen er ikke en konkret vejledning i selv at begynde sin vandring, men en opfordring til, at medarbejdere i Folkekirken husker Luthers tanker om, at reformation hele tiden må finde sted. ”For kirken er i sit væsen en levende størrelse (s. 76) og som sådan i bevægelse. Stivner den i en bestemt form, dør den”.

Man må håbe, at heller ikke pilgrimsforeningerne stivner i en bestemt form, men er der virkelig åbnes for en fremtid med pilgrimsveje og vandrende i alle retninger mod kirker med åbne døre.

**På vandring med en pilgrimspræst
af Anette Foged Schultz
FORLAGET ALFA 2015
194 sider, 218 kr.**

Deadline

PILGRIMMEN

Nr. 30:

1. december

**Skriv en artikel
om dine oplevel-
ser og erfaringer
på Caminoerne**

vejen er din

vejen er din
men jeg går den
vær hos mig, Gud, når jeg vandrer
gennem det liv du forandrer
lov mig at hver gang jeg mister mit sted
er du med

Hvor skal jeg hen?
Giv mig retning
kald på mig, hvisk gennem andre:
Her skal du virke og vandre!
Vis mig min næste der græder og ler:
Jeg er her

vejen er min
jeg skal gå den
vær hos mig, Gud, når jeg træder
ind i de ukendtes steder
giv mig en skæbne der læger mit sår
mens jeg går

vejen er min
tør jeg gå den?
vær hos mig, Gud, så jeg finder
fodfæste når jeg forsvinder
spred du dit vingefangs rolige vej
under mig

Tekst: Iben Krogsdal, 2013
Melodi: Hans Dammeyer, 2013

En Rejsses Begyndelse

Anmeldelse af James Heimann

BAGSIDETEKST:

I denne fortælling gør Kolja Rieffestahl op med et liv præget af travlhed og sine egne høje forventninger. Han har success som coach for topledere og elitesportsfolk, men føler ikke selv, han formår at slappe af eller gribe livet, mens det er der. En dag fortæller en indre stemme ham, at hvis han vil lægge sit liv om én gang for alle, er der kun én vej at gå....

Det bliver begyndelsen på en 800 kilometer lang vandring på pilgrimsruten, Camino de Santiago, i det nordlige Spanien, og både en ydre og indre rejse. Undervejs møder Kolja inspirerende pilgrimme. Den japanske arkitekturprofessor Setsua lærer ham haiku-digtningens kunst, og russiske Maria ser med det

samme, at han er præstationsjunkie. En ko-reansk fransklærerinde fortæller ham, at Gud findes inde i ham selv, og to belgiske soldaterkammerater fikser hans vabler med kanyle, nål og tråd.

Som læser kommer man med på rejsen og de mange kilometer, der bliver en uforglemmelig oplevelse. Samtidig markerer pilgrimsvandringen begyndelsen til et roligere og mindre præstationsbaseret liv for Kolja.

FORLAGETS FORFATTER-PROFIL:

Kolja Rieffestahl har de seneste 15 år beskæftiget sig med personlig udvikling gennem coaching, mental træning og undervisning. I dag arbejder han med urban gardening i firmaet DE5Haver. Han er født i 1965 på Bornholm og bor i dag i Malmö med sin familie.

JAMES HEIMANNS ANMELDELSE:

Fra det øjeblik jeg fik bogen i hænde var jeg positivt forudindtaget. Kort sagt, den var lækker - ordentligt omslag, ordentlig papir og ordenligt mørkt, skarpt tryk.

Kolja Rieffestahl skriver godt og præcist med mange korte afsnit, der også befordre læsningen. Ja-ja, og hvad har det så med bogens indhold at gøre? kunne man spørge. Jeg nævner det ikke ud fra en eller anden nørdet bogæstetik, men fordi jeg oplever at min lyst til at læse en bog vokser med bogens læselighed. Alt for mange bøger, selv fra store anerkendte forlag, er sjusket sat op, trykt og redigeret. Intet under at jeg efterhånden næsten udelukkende læser e-bøger.

Spørgsmålet er, om en mand, der på sit (gamle) firmas hjemmeside skriver: "Jeg hjælper dig med at finde en vej til konkrete og spirituelle forandringer i dit liv", og så går Caminoen,

nu også selv kan finde vej til spirituelle forandringer? Men, som han senere (på samme hjemmeside) skriver: "Caminoen var ikke en afsluttet rejse, men starten på en ny."

- Og hvad skete der så på hans egen Camino, der befordrede disse forandringer? spørger jeg nysgerrigt og begynder at læse.

Sproget er lige til og meget konkret. Selv forfatterens indre, mere spirituelle dialoger, tegnes uden mange falbelader. Jeg kan tydeligt følge hans udvikling og hans ræsonnementer uden at føle at jeg påduttet alskens højtravende og følelsesbetonede attituder. Og ja, jeg kan lide, at bogen virker meget maskulin og lidt anderledes end andre bøger af samme slags.

Måske er forskellen ligefrem forårsaget af den måde, forfatteren gik Caminoen på? Han er en af de få jeg har læst, der tager notits, ikke bare af de andre pilgrimme, albergerne, vejen, og sin egen sjæls kvababelser samt føddernes forfald, men også af Caminoen selv, det Spanske kulturlandskab og nogle af dets pud-sigheder: de tomme, gudsforladte landsbyer, og de gamle mennesker der hviler sig langs Caminoen og som, selv mens de tager sig en eftermiddagslur, er i stand til at fremmumle et "Buen Camino". Her udviser forfatteren en iagttagelsessevne overfor det sydlandske, han nok har taget med sig fra sin ungdom, hvor han arbejdede på de franske vinslotte. Jeg kunne have ønsket mere af den slags, både i hans bog og i andre Camino-beretninger.

Men for endelig at komme til svaret på "hvad der skete?", så er svaret ganske ligetil: VABLER!

Her er en mand i sin bedste alder, fysisk aktiv, en god danser (tango på konkurrenceplan), der velforberedt begiver sig ud på Caminoen.

En mand der uden besvær er i stand til at tilbagelægge mindst 40 km om dagen. Og alligevel må han erkende at være offer for en, i hans øjne, fatal skrøbelighed, idet han efter kun få dages vandring pådrager sig et utal af vabler. Ikke bare betyder det, at han nødtvunget må nedsætte farten, men også at han langsomt bliver afhængig af andres hjælp. Det er bare for meget – totalt nederen!

Vablerne udvikler sig, men det gør vandringsmanden også, og han begynder nu at erkende, at de 40 km om dagen er et symptom på hans eget præstationskrav, hans målbevidsthed. Det var jo lige netop for at ændre dette livsmønster, han tog et års orlov fra sit firma! Så med dette fortsat i baghovedet, begynder han at neddrose sit tempo, lige indtil han opdager, at selv hans "neddrosling" bare er endnu en præstation, han higer efter at kunne fuldføre.

Derefter fortsætter han så Caminoen i høj-hastighedstempo igen, men nu (som han selv beskriver det), med en betydelige større indre ro og tilstedeværelse. Tja, for mig er det altså her kæden springer af. Manden er (og bliver) en sprinter, et moderne konkurrencemenneske. Målbevidst og dynamisk. Han overhaler stadigvæk de fleste han går på Caminoen med – han kan bare ikke lade være! Og så er det vel lige meget, hvordan han selv oplever det?

Måske er det også derfor, vi hører så lidt om de andre pilgrimme. Han går fra dem, og når aldrig at blive en del af sin egen "Camino-familie". Set positivt, er det nok også derfor forfatteren bliver langt mere opmærksom på sine spanske omgivelser: han er ligesom mere til stede i dem end i den Camino vi andre (der går i "sneglefart") oplever. Man mærker coachen i ham tager udfordring op om at være sin egen coach.

Det er disse oplevelser, han tager med hjem, og som han straks begynder at nedskrive. Altså også her en slags indre præstationskrav han må og skal fuldføre. Godt for ham og læserne, for desværre opdager alt for mange, der har gået på Caminoen, at når de kommer hjem, er der ingen, der virkelig interesserer sig for deres fortælling, og selv om familie og venner lytter opmærksomt, forstår de alligevel kun det halve. I øvrigt er det et af de største problemer også for danske hjemvendte soldater, der kun kan dele deres ofte forfærdelige oplevelser med hinanden - ingen andre forstår dem.

Jeg formoder, at det også er derfor, Kolja Rieffestahl kalder sin Camino bog: "En rejses begyndelse". Rejsen blev måske først fuldført, da bogen lå klar (og livsstilen lagt om)? Hvilket minder mig om en kendte amerikaner, der rejste rundt i Europa. "- Nyder De deres rejse?" spurgte en journalist ham. Hvortil han svarede: "-Spørg mig igen nogle uger efter jeg er kommet hjem."

En Rejses Begyndelse

af Kolja Rieffestahl

FORLAG: EC Edition

<http://www.ec-edition.dk/>

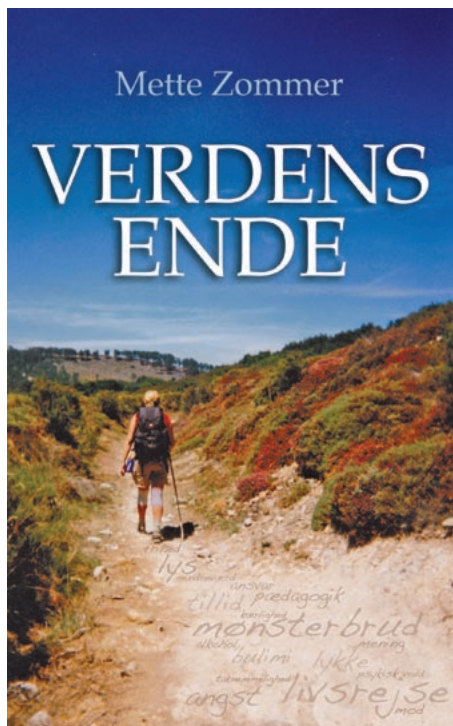
203 sider, 199,95 kr.

ISBN: 9 788793046252

VERDENS ENDE

anmeldelse af Gitta Bechshøft

BAGSIDETEKST:

VERDENS ENDE er en livsbekræftende fortælling om at stå ved sig selv, følge sit hjerte og at turde træde sine egne fodspor. Den er skrevet som en roman, og er en sand beretning om forfatterens eget liv; præget af en barndom med alkohol og psykisk vold og af en ungdom med 15 års bulimi, depression og angst. Bogen tager dig med på en fængslende rejse gennem helvede og ind i himlen på jorden.

Første del er bygget op over en transformerende vandring på pilgrimsturen Camino de Santiago de Compostela, hvor du kastes ind i stærke tilbageblik fra forfatterens liv.

I anden del kommer du med på endnu en rejse: den Indre Camino, hvor temaerne fra Spanien er på spil i hverdagens vandring mod fred og balance. Den Indre Camino er konfronterende og bevidstgørende, og skridt for skridt omsættes teori til rå praksis, der sætter fri.

VERDENS ENDE har skarpe pointer, når det handler om enten at bryde eller videreføre mønstre og overbevisninger til den næste generation. Den har store vinger og dybe rødder, humor såvel som alvor.

GITTA BECHSHØFTS ANMELDELSE:

”- Hvo som derind træder lader (ikke) håbet fare!”

Mette Zommers Camino beretning er en totalt utilsmykket tour de force ind selvhadets og selvindsigtens inderste krinkelkroge. En hybrid mellem en hudløst ærlig selvbiografi og en mere klassisk caminodagbog fortalt i et direkte, fortættet og meget nutidigt sprog.

Efter mange års lang og til tider rigtig træls ørkenvandring over stok og sten gennem etablerede behandlingsmetoder, alternative terapier og nyreligiøse eksistensfortolkninger med sin spiseforstyrrelses dæmon på nakken, begiver forfatteren sig i desperation på en caminotur. En vandring, der efterhånden som fortællingen skrider frem, viser sig at være en yderst effektiv eksistentiel dåseåbner, der en gang for alle får låget til at ryge HELT af.

Så langt så godt.

Men friheden man oplever på Caminoen skal bruges til andet og mere end bare at følge stjernevejen og drømmene – ellers

fordamper den lige så stille op i æteren i det øjeblik pilgrimmen vender næsen hjemad. Erfaringerne bliver da også i denne beretning brugt som kompas for den videre færd. De lægger sig tilrette som selvlýsende gule pile – vejvisere, som forfatteren vælger at følge – helt til verdens ende om det så skal være....

Mette Zommers fortælling om den kamp hun fører mod sine indre dæmoner, og forløsningen hun finder på Caminoen, er bestemt ikke nogen romantisk åh-så-dejlig-let-aling-nu-er opsummering af livet på den anden side af vandringen. Hvis turen dernede i Spanien var hård, er forfatterens hjemkomst og årene der følger, bestemt heller ikke nogen dans på roser... så langt fra, men Mette har endelig det værktøj hun skal bruge for at komme videre: selvspekt og ikke mindst modet til at sige ja til sig selv og nej til alt det, der lokker hende bort fra sig selv.

Bogen er en meget stærk, til tider næsten hypnotisk fascinerende dybdeboring i forfatterens eget liv, uden at læseren på noget tidspunkt fornemmer, at hun bruger sin historie til at ”udstille” sig selv eller andre, hvilket ellers kan være svært nok med den slags litteratur. Mette er troværdig hele vejen igennem - en modig kvinde, der ud af sit livs veje og vildveje har formået at holde ved sin helt egen Camino....

VERDENS ENDE af Mette Zommer

FORLAG: www.forlagetmellemrum.dk

267 sider, 200 kr.

ISBN: 978-87-996735-0-6

Årsmøde med generalforsamling 2015

Lørdag 31. oktober kl. 10.15 i Kerteminde

Sted: Danhostel, Skovvej 46, 5300 Kerteminde

Obs:

Der indsættes fri bus fra Korsør, så parkér bilen der og ta' bussen, der også samler op fra jernbanestationen i Nyborg!

PROGRAM

- 08.40 Start check-in og morgenkaffe og rundstykke**
- 09.15 Ankomst, kaffe m. bolle**
- 10.15 Velkomst v. formanden Vibeke Mørdrup**
Generalforsamlingen starter (se dagsorden på næste side)
- 12.30 Frokostbuffet**
- 14.00 Travetur langs stranden**
- 15.00 Kaffe**
- 15.30 Information og tips vedrørende pilgrimsruter i**
Norge v/Hans Morten Løvrød, Det nasjonale Sentret, Trondheim
samt Eivind Luthen, St. Jakob pilegrimsfelleskapet
Sverige: Anna Alebo, pilgrimspræst Svenska kyrkan
Slesvig-Holsten: Fred Hasselbach, Pilgergemeinschaft Rendsburg
- 16.50 Musikalsk indslag.**
- 17.00 Tema grupper (det er ikke nødvendigt forud at tilmelde sig en gruppe!)**
 - Bord 1: Vandreruter i Sverige**
 - Bord 2: Vandreruter i Norge**
 - Bord 3: Vandreruter i Slesvig-Holsten**
 - Bord 4: Vandreruter i Portugal**
 - Bord 5: Vandrerute i Nordspanien, Den primitive rute**
 - Bord 6: Nye pilgrimme, ideer og tips fra erfarne Santiago-vandrere**
 - Bord 7: Hospitaleros. Vil du være frivillig hjælper i Astorga eller Triacastela?**
 - Bord 8: De danske pilgrimsruter, status og opgaver fremover**
- 18.20 Musikalsk underholdning**
- 18.45 Afslutning med sandwichbolle**
- 19.00 Busafgang til Korsør**

Foreningen

Det koster 200 kr. at deltage i årsmødet, inkl. frokost, formiddags- og eftermiddagskaffe, sandwichbolle ved afslutningen samt 1 øl eller vand til måltiderne. De 200 kr. bedes medbragt i kontanter og betales ved ankomsten til Danhostel.

Ønsker du **kun** at deltage i generalforsamlingen er det naturligvis gratis.

Tilmelding senest 1. oktober via hjemmesiden: www.santiagopilgrimme.dk

Brug den specielle tilmeldings-formular, sæt kryds hvis du ønsker gratis bustransport fra Korsør eller fra Nyborg samt frokost.

Tog fra København 08:00 (IC125) ankomst Korsør 09.04.

Busafg. 09.10 fra Korsør Bibliotek, Bernstensgade 3, Korsør

Tog fra Jylland ankommer til Nyborg kl. 08.59. Busafg. videre 09.25
Hjem fra Nyborg 20:17 (tog IC56869) og fra Korsør 20:44 (tog IC856).
Har du spørgsmål, så send e-mail til: trbeck45@gmail.com

Dagsorden for generalforsamlingen

- 1. Valg af dirigent, referent, stemmetællere**
- 2. Bestyrelsens beretning**
- 3. Revideret regnskab til godkendelse**
- 4. Budget for det kommende år, inkl. fastsættelse af kontingent**
- 5. Indkomne forslag**
- 6. Valg af øvrige bestyrelsesmedlemmer.**

På valg er: Leon Johansen, Tone Kirkeby, Tommy Jensen
- 7. Valg af suppleanter**
- 8. Valg af revisor og revisorsuppleant**
- 9. Eventuelt**

Godt udstyr til din næste pilgrimstur

PATAGONIA
Alpine Houdini Jacket

Vægt: 187 g.
PRIS 1.299,-

OSPREY
Exos 48

Ny forbedret model. Kun 1100 g.
PRIS 1.499,-

GABEL
Carbon Lite sæt

Vægt: 186 g. pr. stav.
SÆTPRIS 799,-

MEINDL
Borneo støvle
God vandrestøvl i fuld læder.

PRIS 1.899,-

GULLFOSS
Down Summer

Lækker dunsovepose. 480 g.

PRIS 999,-

LIFESYSTEMS
Bed Bug Sheet

Imprægneret lagen mod småkryb. 100 g.

PRIS 129,-

Pilgrimsvejen til Santiago de Compostela

PRIS 259,-

Langs kysten til Santiago de Compostela

PRIS 239,-

Paulo Coelho: Pilgrimsrejsen

PRIS 129,-

Scan QR koden og kom direkte til vores pakkeliste.

SOM MEDLEM AF PILGRIMSFORENINGEN FÅR DU 15% i RABAT.

Oplys dit medlemsnummer, når du handler i butikken i Køge eller brug rabatkode "pilgrim" når du handler i vores netbutik. Rabatten gælder ikke på i forvejen nedsatte varer og elektronisk udstyr.

BJERGKÆDEN

Vestergade 34A • 4600 Køge • T: 56652345
M: info@bjergkaeden.dk • www.bjergkaeden.dk